

El prejudici fet notícia

**Estudi Observatori
del discurs d'odi als
mitjans de comunicació.
Estudi 2016-2017**

El cas de vuit mitjans digitals:
Alerta Digital,
Baluart Digital,
Dolça Catalunya,
La Gaceta,
Libertad Digital,
Mediterráneo Digital,
OK Diario
i Periodista Digital

00 OBSERVATORI DEL DISCURS D'ODI ALS MITJANS

L'Observatori del Discurs d'odi als mitjans de comunicació és un projecte del [Grup de Periodistes Ramon Barnils](#) amb el suport de la Direcció de Serveis de Drets de Ciutadania i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona.

L'equip de l'Observatori està format per les següents persones:

Equip de treball de l'observatori: periodistes Joan Canela (editor de [Mèdia.cat](#)), Bel Zaballa i Mar Carrera (coordinació)

Coordinació Grup Ramon Barnils: Elisenda Rovira i Elisenda Laborda

Assessorament: David Bou, Miquel Ramos, SOS Racisme Catalunya

Disseny i web: [FàbricaGràfica.com](#)

Correcció: Elisabet Borreda

A Barcelona, 20 de març de 2017

Un projecte de:

grup de periodistes
Ramon Barnils

Amb el suport de:

L'Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació és una eina per reflexionar sobre els discursos i la construcció ideològica als mitjans. El Grup de Periodistes Ramon Barnils impulsa aquest observatori per fomentar la bona tasca periodística entre professionals del sector i alhora pretén dotar de recursos la ciutadania per a una lectura en clau crítica dels mitjans.

L'objectiu general és detectar si els mitjans de comunicació digitals escollits poden fomentar el discurs d'odi cap a col·lectius potencialment afectats pel racisme-xenofòbia, la islamofòbia, l'antigitanisme i la catalanofòbia.

L'estudi de les peces periodístiques d'un grup de mitjans durant un període concret serveix per analitzar les estratègies discursives que empen aquests mitjans en relació al discurs d'odi. Els mitjans escollits són: *Alerta Digital*, *Baluart Digital*, *Dolça Catalunya*, *La Gaceta*, *Libertad Digital*, *Mediterráneo Digital*, *OK Diario* i *Periodista Digital*.

EL DISCURS D'ODI: UN PARAIGUA INSUFICIENT

El 'discurs d'odi', segons la definició del Comitè Europeu de Ministres, cobreix totes les formes d'expressió que difonen, inciten, promouen o justifiquen l'odi racial, la xenofòbia, l'antisemitisme o altres formes d'odi basades en la intolerància, incloent-hi: intolerància expressada per nacionalisme agressiu i etnocentrisme, discriminació i hostilitat cap a minories, migrants i persones d'origen immigrant (la Recomanació 97(20) 1997).

Els conceptes 'discurs d'odi' i 'delictes d'odi', popularitzats recentment, no deixen de ser un paraigua legal encara poc efectiu per combatre les expressions de discursos discriminatoris, l'avantsala d'actituds i accions basades en estereotips i prejudicis, els anomenats crims d'odi.

L'Estudi 2016-2017 parteix d'un reconeixement del racisme social i institucional com un sistema d'opressió que s'entrecrua amb les lògiques capitalistes i patriarcals. L'equip d'investigació està format per periodistes dels Països Catalans, fet que en condiciona la mirada. L'organització SOS Racisme Catalunya ha contribuït a elaborar el marc teòric d'aquest estudi, així com també els periodistes David Bou i Miquel Ramos, participants del mapa '[Memoria de 25 años de olvido](#)'. La interpretació de discurs d'odi que hem

emprat en aquest estudi no és la legal, que considerem massa restrictiva, sinó la interpretació compartida per les organitzacions de drets humans que lluiten contra les discriminacions.

Drets de Ciutadania i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona, en el marc d'un projecte d'investigació de temes silenciats als mitjans de comunicació i foment d'una lectura crítica dels mitjans, que inclou aquesta i altres iniciatives del Grup Barnils.

LA REPRODUCCIÓ DELS DISCURSOS DISCRIMINADORS

Els mitjans de comunicació, com recorda Teun A. Van Dijk, són una de les tres elits simbòliques, juntament amb l'acadèmia i els polítics, que s'encarrega de reproduir els discursos que discriminen per raó d'origen, color de pell, orientació sexual, gènere, religió, cultura, ètnia, i un llarg etcètera.

Tot i que els motius de discriminació són múltiples, en aquest estudi ens hem centrat en els discursos de racisme/xenofòbia, islamofòbia, antigitanisme i catalanofòbia, deixant per futurs estudis els discursos d'odi contra la comunitat LGTBIQA+ i els discursos masclistes i misògins, entre d'altres àmbits. En aquesta ocasió tampoc ens hem centrat en l'odi ideològic contra els grups d'esquerra o antifeixistes.

El cas de la catalanofòbia l'hem inclòs tenint en compte que els mitjans que s'han seleccionat són d'àmbit estatal i construeixen una relació amb 'els catalans' com a parlants d'una llengua, el català, i com a agents d'una cultura, la catalana. No s'han tingut en compte les notícies d'odi ideològic contra l'independentisme.

EL PRIMER FOCUS: MITJANS DIGITALS CONSERVADORS I D'EXTREMA DRETA

El focus del primer Estudi Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació han estat els mitjans digitals de l'espectre ideològic de dretes, alguns d'ells altaveus de les posicions de l'extrema dreta. Tot i ser mitjans marginals en relació a les dades de tràfic, alguns d'ells tenen un impacte a les xarxes socials gens menyspreable; d'altres, en canvi, són també residuals a les xarxes. Per sobre de tot, però, cadascun d'ells té un paper com a espai de generació d'opinió.

SUPORT DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

La creació de l'Observatori és un projecte del Grup de Periodistes Ramon Barnils i compta amb el suport de la Direcció de Serveis de

ÍNDEX:

04	METODOLOGIA
09	MARC TEÒRIC
17	EL PROCÉS: RESULTATS
17	Selecció de notícies: quines tendències temàtiques
19	Seccions
19	Actors
25	Verbs
26	Temàtiques
27	Connexió temàtica
29	<i>Purple washing</i> i cosificació de la dona
30	Notícies falses
31	Notícies opinatives
31	Impacte de les notícies
33	RESULTATS PER MITJÀ (RESUM)
33	Informe <i>Alerta Digital</i>
33	Informe <i>Baluart Digital</i>
34	Informe <i>Dolça Catalunya</i>
34	Informe <i>La Gaceta</i>
36	Informe <i>Libertad Digital</i>
36	Informe <i>Mediterráneo Digital</i>
37	Informe <i>OK Diario</i>
37	Informe <i>Periodista Digital</i>
39	CONCLUSIONS GLOBALS
50	RECURSOS I BIBLIOGRAFIA

OBJECTIUS

L'objectiu general de l'Estudi Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació 2016-2017 és detectar si els mitjans de comunicació digitals escollits poden fomentar el discurs d'odi cap a col·lectius potencialment afectats pel racisme-xenofòbia, la islamofòbia, l'antigitanisme i la catalanofòbia.

Els objectius específics són, si es confirma la hipòtesi inicial (és a dir, que són mitjans que fomenten el discurs d'odi), analitzar quines estratègies discursives fan servir a l'hora de reproduir el racisme/la xenofòbia, la islamofòbia, l'antigitanisme i la catalanofòbia.

La hipòtesi general: els mitjans digitals escollits contribueixen a fomentar el discurs d'odi per motiu de racisme/xenofòbia, islamofòbia, antigitanisme i catalanofòbia a través de diverses estratègies discursives.

A continuació, resseguim els passos que vam fer a l'inici del procés.

- Elaboració d'un marc teòric i una metodologia expressa per determinar quines notícies són discriminatòries: definició d'objectius i tria de mitjans.
- Recopilació i anàlisi de les notícies discriminatòries en els mitjans de comunicació seleccionats.
- Selecció i presentació de les notícies en un web discursodimitjans.cat que penjarà de l'Observatori Mèdia.cat del Grup de Periodistes Ramon Barnils.

LA TRIA DE MITJANS: PER QUÈ I QUINS?

En el context actual d'ascens de l'extrema dreta i de l'extensió dels populismes arreu, els anomenats 'digitals d'odi' tenen un pes creixent però relatiu. Els mitjans que s'analitzen al llarg d'aquest estudi de l'observatori tenen el seu públic i sembla que tinguin una certa capacitat de viralitzar algunes notícies més enllà de la seva audiència més fidel. Ara bé, difícilment són capaços de marcar l'agenda mediàtica ni influir en el debat públic més generalista. O potser sí? Fins a quin punt l'emergència del discurs ultra a Internet i la seva translació en resultats polítics —sobretot als EUA però també a Europa— està influint en el llenguatge i la temàtica dels mitjans tradicionals generalistes? L'editor de Mèdia.cat, Joan Canela, ens llança aquestes preguntes.

Són mitjans que generalment reben poca atenció i, per tant, mai s'ha fet un estudi sobre aquests portals. L'estudi que us presentem és el primer que posa el focus en aquest tipus de mitjans.

L'estudi se centra en vuit mitjans digitals generalistes que difonen informació diària, cadascun amb les seves especificitats i el seu nivell de producció diària: **Alerta Digital, Baluarte Digital, Dolça Catalunya, La Gaceta, Libertad Digital, Mediterráneo Digital, OK Diario i Periodista Digital**. La idea era agafar un grup de mitjans prou diversos entre si dins de l'espectre conservador, i en força casos d'extrema dreta.

Mitjà	Rànquing estatal Alexa*	Xarxes socials. Persones seguidores Twitter**	Xarxes socials. M'agradaes Facebook**
<i>Libertad Digital</i>	118	79.543	76.220
<i>OK Diario</i>	185	40.912	208.183
<i>Periodista Digital</i>	361	46.212	17.924
<i>La Gaceta</i>	870	176.844	28.880
<i>Alerta Digital</i>	2.165	1.510	1524
<i>Dolça Catalunya</i>	2.502	12793	18.630
<i>Mediterráneo Digital</i>	3.109	65.577	13.894
<i>Baluarte Digital</i>	12.210	830	3666

*El rànquing per estat d'Alexa es calcula combinant el nombre de visitants diaris del mitjà i les pàgines vistes del web en qüestió per part d'usuaris de l'estat durant l'últim mes (en aquest cas, dades de febrer). El lloc web amb la combinació més alta de visitants i pàgines vistes té la posició número 1 en aquest estat.

**Dades de desembre del 2016.

Són mitjans digitals d'àmbit estatal que no són d'abast massiu, però que tenen impacte a les xarxes socials.

Són altaveu de posicions ideològiques de dretes i, en alguns casos, altaveu de l'extrema dreta.

Tots publiquen continguts en relació amb les tres temàtiques mencionades en la metodologia (racisme/xenofòbia, islamofòbia, discriminació ètnica/cultural). Tenen un paper perquè són portadors d'uns discursos que arriben a la ciutadania i, per tant, és necessari analitzar-los i detectar quines estratègies discursives fan servir.

Els mitjans digitals han proliferat en la darrera dècada i han accelerat els temps de producció de notícies. En aquest tipus de mitjans, els titulars, les fotografies, els vídeos i la posició en la portada de les notícies, tenen un paper clau. L'Estudi Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació és el primer que posa el focus en aquest tipus de mitjans i en les estratègies discursives que empren per difondre els seus missatges.

En un inici de la recerca es va seleccionar també el diari *E-Notícies*, per agafar un digital conservador d'àmbit català. Ara bé, durant la selecció de notícies no es va trobar material que complís els requisits especificats i es va descartar la seva anàlisi.

Alerta Digital:

Propietat d'Alerta Digital SL, amb CIF B93229292 i seu social a Màlaga (plaça de Torosvieja 1, 5è 1a, 29190). Es va constituir el 2012 amb un administrador únic i soci únic, José Armando Robles Valenzuela, dirigent del partit d'extrema dreta Solucionista. El web del diari digital, escrit en castellà i d'àmbit estatal, també allotja el canal Alerta Digital TV, que emet el programa La Ratonera.

Baluarte Digital:

No consta cap empresa creada en aquest nom al Butlletí Oficial del Registre Mercantil Espanyol (BORME) i el web del diari ha deixat en blanc els apartats sobre avís legal i qui són. Es tracta del web amb menys tràfic dels analitzats en l'estudi. Ara bé, la publicació d'alguna notícia ha desencadenat amenaces a les xarxes per part dels seus seguidors (ex. notícia sobre l'agressió contra la parada de "Barcelona con la selección" a St Andreu).

El mitjà, escrit en castellà, se centra en temàtiques d'àmbit estatal, català i barceloní i té una secció anomenada Desafío Separatista. Els tres principals periodistes que hi firmen les notícies són Marc Gallardo, Joan Martí i David Solé.

Dolça Catalunya:

Amb aparença de blog, actualitza notícies cada dia. Tampoc no apareix al BORME ('Els nostres noms no importen -diuen-, som una colla de catalans normals'). El seu lema és 'Seny de catalanes bajo el nacionalismo'. Publiquen en castellà i en català i de fet, barregen les dues llengües no tan sols en un mateix article, sinó sovint en una mateixa frase. El mitjà explica el motiu de l'existència del web d'aquesta manera: 'Som aquí per dir que ens agrada Catalunya, a seques. I que no ens agrada la Catalunya nacionalista, perquè el nacionalisme és la degeneració de tot allò que estimem'.

La Gaceta:

Des del 2009, pertany a la corporació Inter-economía S.A., presidida per Julio Ariza, que és l'administrador únic, amb seu social a Madrid (carrer de Fortuny, 39, 28010) i CIF A82739483. La versió en paper va desaparèixer el 2013, i es remuntava al 1989, quan va néixer amb el nom de *La Gaceta de los Negocios*. El director actual de *La Gaceta*, escrita en castellà, és Kiko Méndez-Monasterio.

En una notícia del propi mitjà sobre dades de setembre de 2015, asseguraven tenir 1.183.000 usuaris únics aquell mes i 2.596.000 visites (font citada, Comscore).

El Grupo Intereconomía té presència a televisió (Intereconomía TV), ràdio (Radio Intereconomía i Radio Inter) i mitjans digitals (*Gaceta.es*, *Negocios.com*, *PuntoPelota.es*, *RadioIntereconomia.com*, *Intereconomia.tv* i *Esplendido.net*). L'ideari d'aquest grup ultra-conservador es basa en l'humanisme cristià i entre els seus principis hi ha la defensa de la vida, la llibertat, la unitat d'Espanya i la independència judicial.

Libertad Digital:

Pertany a l'empresa Libertad Digital S.A., amb CIF A82571563 i seu social a Madrid (carrer de Juan Esplandiú 11, 13è C 2a, 28007). Es va constituir l'any 2000 i és presidida per Federico Jorge Jiménez Losantos, que n'és co-proprietari, editor i col·laborador. Losantos és des del 2009 també director i presentador del programa *Es la mañana de Federico* de la cadena esRadio (que s'emet també a Intereconomía). També escriu a *El Mundo* com a columnista.

Libertad Digital, dirigit per Raúl Rivas, és un portal d'àmbit estatal escrit en castellà i que es defineix com un 'diari en línia amb notícies d'última hora i opinió'. El web del diari també allotja esRadio, creada per la mateixa empresa de *Libertad Digital* el 2009.

Mediterráneo Digital:

El diari, que es defineix com a 'políticament incorrecte', pertany al grup editorial Mediterráneo Digital, amb domicili social a Parets del Vallès (carrer de la Salut, 37 A, 08150) i CIF B66431545. Va ser fundat l'any 2014, és escrit en castellà i el seu director és Edgar Sánchez Agulló, que és també l'administrador únic de la companyia. Es presenta com un mitjà independent d'informació estatal. El mitjà té una secció anomenada Identitarios.

En una notícia pròpia de 8 de gener, el mitjà assegura haver acumulat 900.000 visites en els vuit primers dies de l'any.

OK Diario:

Pertany a l'empresa Dos Mil Palabras, amb domicili social a Madrid (carrer d'Anabel Segura, 11, 2n A, 28108), presidida per Eduardo Inda Arriaga, que és també el director del diari. Un dels membres del consell d'administració de l'empresa és El Dorado Media Holdings, fundada el 2015, amb seu a Barcelona (carrer de la Diputació, 260, 5è), sense CIF disponible i amb un administrador únic, Monica Subirana Mestres.

Escrit en castellà i d'àmbit estatal, OK Diario va ser muntat l'any 2015 i es presenta com 'el lloc dels inconformistes', el 'diari digital més atrevit d'Espanya', amb actualització diària de 'les notícies que ningú no s'atreveix a explicar'. Juan Antonio Jiménez és el cap de redacció.

Aquest mitjà és un dels que té més audència de la selecció de mitjans feta, que rep més atenció per la projecció pública del seu president, Eduardo Inda, col·laborador habitual de diversos mitjans de comunicació massius (per exemple, a La Sexta). De fet, ell mateix va dirigir el diari *Marca* i va formar part de l'equip d'*El Mundo*.

En una notícia pròpia de gener de 2017, *OK Diario* assegurava haver tancat l'any amb nou milions d'usuaris únics (Google Analytics). El mitjà cita xifres del mesurador Comscore: *OK Diario* hauria tingut 17.492 visites el mes de desembre de 2016.

Va ser constituït l'any 2001 per l'empresa Periodista Digital S.L., amb CIF B82785809 i seu a Madrid (avinguda d'Astúries, 49, 28029). El diari, escrit en castellà, és dirigit per Alfonso Rojo López, i el cap de redacció és Luís Balcarce.

Alfonso Rojo López és periodista, escriptor i tertulià de televisió. Col·labora amb el diari *La Razón* com a columnista i participa en diverses tertúlies com ara *Es la mañana de Federico* (EsRadio) amb Federico Jiménez Losantos o *Las mañanas de RNE*. El director de *Periodista Digital* ha protagonitzat diverses polèmiques: en una discussió al programa *La Sexta Noche* el 2014 va qualificar de "gordita" a l'aleshores portaveu de la PAH, Ada Colau. La Federació de Asociaciones de Periodistas de España (FAPE) ha acusat diverses vegades Rojo d'haver vulnerat els punts del Codi Deontològic: per desqualificar una dona (que havia sigut víctima d'abusos sexuals) o per faltar a la veritat en diverses informacions publicades a *Periodista Digital*.

LA SELECCIÓ DE NOTÍCIES

La selecció de notícies s'ha fet en un període concret: del 9 de gener al 9 de febrer de 2017. Vam descartar l'opció d'agafar conflictes socials i polítics i veure'n la cobertura, tenint en compte les dinàmiques d'aquests mitjans digitals: així com els mitjans convencionals massius poden cobrir durant dies i dies un fet concret, aquests digitals "més marginals" tendeixen a donar informacions amb menys profunditat. A més, el fet que no tots els mitjans tinguessin hemeroteca ens va condicionar a l'hora de triar el mètode.

S'han observat totes les notícies de l'anomenat gènere sec o informatiu en les quals apareguessin actors potencialment afectats per:

- racisme i/o xenofòbia
- islamofòbia
- antigitanisme i/o catalanofòbia

El fet d'observar un període tancat (31 dies) ens va permetre mesurar quantes notícies produïa cada mitjà sobre les temàtiques citades anteriorment.

LA FITXA

A partir d'una adaptació de l'Anàlisi Crítica del Discurs als mitjans de comunicació mitjançant la qual es detecta i es documenta el seu discurs ideològic, s'ha elaborat una fitxa d'anàlisi que recollís dades quantitatives però sobretot qualitatives. Un dels elements que s'observa en les fitxes és l'anomenat quadrat ideològic, pel qual es modula l'amplificació o minimització de les accions en funció de si són protagonitzades per ells o per nosaltres (i de si són positives o negatives). En els mitjans seleccionats, el "nosaltres" correspondria a la mirada del mitjà (que s'identifica amb la població blanca autòctona), mentre que l'ells serien les persones de les minories afectades per les citades discriminacions. Així, segons aquest principi que té en compte qui exerceix el discurs dominant, les accions positives del nosaltres s'amplifiquen i les negatives del nosaltres es minimitzen, mentre que les negatives d'ells s'amplifiquen i alhora les positives d'ells es minimitzen. Alguns dels referents acadèmics d'aquest estudi són Teun A. Van Dijk i Xavier Giró.

En l'elaboració de la fitxa d'anàlisi també s'ha tingut en compte l'interès en relació a l'impacte que generen aquestes notícies a les xarxes socials.

La fitxa inclou els següents paràmetres.

- Introductor: (data, titular, URL, inclusió o no de fotografia o vídeo, impacte a les xarxes socials)
- Analític: centrat en els temes, subtemes, actors i contingut discursiu i d'imatge en relació a estereotips, prejudicis, odi, incitació a la violència, paternalisme. S'analitza l'adjectivació, la substantivació, els verbs, les metàfores, etc.
- Observacions: per afegir reflexions o elements que la fitxa no admetia.

Tots els camps es poden ampliar, si s'escau; es poden afegir temes, es poden afegir actors, etc.

Tenint en compte recerques similars i una observació preliminar dels mitjans abans del recull de notícies, es van fer una sèrie d'assumpcions sobre les estratègies que hipotèticament es podrien trobar a l'hora d'analitzar les notícies.

Les estratègies inicialment es dividien entre "indicadors del discurs d'odi", "indicadors d'una mala cobertura de la diversitat cultural", "indicadors de mal periodisme" (en relació a la falta de fonts, context, etc.) i "indicadors de discurs paternalista o caritatiu" (mirada benèfica o assistencialista que inferioritza la persona o grup implicat). També es va incloure un apartat de bones pràctiques.

Si no es complien cap de les estratègies mencionades (o altres d'observades in situ), la notícia es podia considerar neutre.

La recerca parteix de l'assumpció que cap notícia no és objectiva. Per això, el terme "notícies neutres", tot i que només s'aproxima al que volem dir, ens serveix per definir aquelles notícies que considerem que tenen un to similar als mitjans convencionals massius. En el pla pràctic això implica que tot i ser notícies amb una línia editorial darrera, no tenen un to explícit a l'hora de vehicular els arguments del mitjà (enfocament que pugui tergiversar, registre d'insult, etc.). Les notícies neutres del nostre estudi són aquelles l'empremta de les quals es percep per la tria del tema, la selecció de fonts, fotografies, vídeos, etc..

CONCEPTES

L'Estudi Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació 2016-2017 parteix d'un reconeixement del racisme social i institucional com un sistema d'opressió que s'entrecrua amb les lògiques capitalistes i patriarcals. Tot seguit, reproduïm una sèrie de definicions sobre els eixos de discriminació rellevants pel present estudi elaborades a partir de la fusió de la normativa internacional (Nacions Unides, Organització per la Seguretat i la Cooperació a Europa, Consell d'Europa i Unió Europea) (Font: Memoria de 25 años de olvido).

Racisme: Cosmovisió, actitud, conducta i manifestació que suposi afirmar o reconèixer tant la inferioritat d'alguns col·lectius ètnics com la superioritat del propi. El concepte de "raça" en l'espècie humana no té sentit, ho afirmen la biologia molecular i la genètica de poblacions. Les seves expressions més criminals es troben en l'esclavisme, l'apartheid o la neteja ètnica i l'Holocaust.

Xenofòbia: Hostilitat, rebuig o odi cap a persones estrangeres o percebudes com a tals. És un prejudici etnocentrista cap a la cultura, valors i tradicions de l'estranger, i es manifesta des del rebuig més o menys obvi, el menyspreu i les amenaces, segregació, privació de drets, fins a les agressions i assassinats.

Antigitanisme / Romafòbia / Gitanofòbia: Totes les manifestacions d'odi ètnic dirigides específicament contra el poble gitano. Després del genocidi nazi, segueixen molt estigmatitzats com a delinqüents i pateixen discriminació, odi, hostilitat i violència. Antigitanisme es refereix més concretament a l'odi als costums i les tradicions que practica el poble gitano.

Islamofòbia: Sentiment i actitud de rebuig i hostilitat cap a l'islam i, per extensió, a les persones musulmanes i a la seva realitat social. L'organització britànica Runnymede trust indica una sèrie d'indicadors d'islamofòbia que són útils per a detectar-la (vegeu Recursos).

Catalanofòbia: odi i hostilitat cap a la cultura catalana (llengua, cultura, ingredients de la cultura, etc.).

Els eixos de discriminació (gènere, color de pell, origen, orientació sexual, religió, ètnia,

cultura) són acumulables. En les discriminacions opera la interseccionalitat, per la qual una persona pot ser dona, musulmana, d'origen estranger; o una persona catalana pot formar part del poble gitano; entre d'altres exemples.

DEFINICIÓ DE DISCURS D'ODI: NORMATIVA INTERNACIONAL, EUROPEA I ESPANYOLA

1-Normativa europea i espanyola

El paraigua per combatre tant els discursos d'odi com els delictes d'odi és encara poc efectiu. Com alerten organitzacions com ara SOS Racisme Catalunya, aquesta tipologia de delictes estan encara fortament invisibilitzats a l'Estat espanyol i les mesures que s'han portat a terme (legals, governamentals, policials) estan encara lluny de donar una resposta efectiva al problema.

En el present Estudi Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació 2016-2017 cal situar primer de tot el paraigua dels delictes o crims d'odi. El que comunament anomenem "delictes d'odi o crims d'odi" s'aborden des de la normativa internacional i estatal en l'àmbit dels delictes d'odi, discriminació i intolerància.

Com alerten organitzacions com ara SOS Racisme Catalunya, aquesta tipologia de delictes està encara fortament invisibilitzats a l'Estat espanyol.

L'Organització per la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) va donar una definició al 2003 de crims d'odi: "Tota infracció penal, incloses les infraccions contra les persones i la propietat, quan la víctima, el lloc o l'objecte de la infracció són seleccionats a causa de la seva connexió, relació, afiliació, suport o pertinença real o suposada a un grup que pugui estar basat en la 'raça', origen nacional o ètnic, l'idioma, el color, la religió, l'edat, la minusvalidesa física o mental, l'orientació sexual o altres factors similars, ja siguin reals o suposats".

La Recomanació 11 de la política general de la Comissió Europea Contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) del Consell d'Europa defineix així l'incident d'odi: "Qualsevol incident que es percep com a infracció motivada per intolerància per part de la víctima o qualsevol altra persona."

Fins al 2013 a l'Estat espanyol no existia cap registre oficial de crims d'odi: el Ministeri de l'Interior el va crear aquell any i per ara hi ha tan sols tres informes de 2013, 2014 i 2015 (en el tancament d'aquest estudi, el de 2016 encara no s'ha presentat): "D'acord amb les dades del Ministeri de l'Interior, el 2015 es van conèixer i registrar a l'Estat un total de 1.328 casos de delictes d'odi, fet que suposa un increment del 3,3% en relació a l'any anterior (1.285). En relació amb la tipologia de delictes, les tres motivacions més nombroses van ser: racisme i xenofòbia (505 delictes, 38% del total), raons ideològiques (308 delictes, 23,2%) i discapacitat (226 delictes, 17%)."

D'acord amb el Ministeri de l'Interior, el 2015 es van conèixer i registrar un total de 1.328 casos de delictes d'odi, el que suposa un increment del 3,3% respecte l'any anterior (1.285). En relació als tipus de delictes, les tres motivacions més nombroses van ser: racisme i xenofòbia (505 delictes, 38% del total), ideologia (308 delictes, 23,2% del total) i discapacitat (226 delictes, 17%). En la memòria del Ministeri es pot conèixer tant el tipus de delictes com el perfil de persones agressores i de víctimes. Dels 1.328 casos de delictes d'odi, 117 (8% del total) van ser casos de discurs d'odi punible.

En l'[Informe Estatal sobre seguimiento de los Delitos de Odio del proyecto Together](#),

en el que hi participa SOS Racisme Catalunya i SOS Racismo Arrazakeri, les organitzacions aporten un punt de vista crític sobre les dades: el Ministeri va introduir en el darrer any, per primera vegada, els delictes motivats per raons ideològiques i els de sexe i de gènere, que per si mateixos representen 332 casos (i el 25% del total). Si es resten les darreres dues categories, trobem que el 2015 es van registrar un 22,5% menys de delictes denunciats davant les autoritats. "Aquestes dades, lluny de poder-se interpretar com el resultat d'una baixada sobtada de les conductes d'odi dirigides contra alguns col·lectius específics, plantegen dubtes seriosos sobre l'eficàcia de les mesures preses per les autoritats amb l'objectiu visibilitzar els delictes d'odi i incrementar el número de denúncies" (Font: Together).

A falta d'estadístiques de les darreres dècades recollides per l'Estat, el Movimiento contra la Intolerancia va impulsar la iniciativa del mapa [Memoria de 25 años de olvido](#), un projecte coordinat per un grup multidisciplinar d'investigació sobre crims d'odi que es va dedicar a recollir tots els casos (incidents o crims d'odi) dels darreres 25 anys succeïts a l'Estat espanyol. Des de la transsexual Sonia Rescalvo, que el 1991 va ser assassinada per un grup de set skins, passant per Carlos Palomino –2007– o la Lucrecia Pérez –1992–. Els casos els van classificar tenint en compte la tipologia del cas i el grup al qual afectava. L'equip d'investigació, coordinat pels periodistes David Bou i Miquel Ramos, va arribar a documentar 88 morts arran de 86 crims d'odi ocorreguts entre el 1990 i el 2015: la majoria (37) van ser per motius xenòfobs, i en segon lloc, contra persones sense sostre. A més d'aquest projecte, el Movimiento contra la Intolerancia publica cada any l'[Informe Raxen](#) –el [més recent](#), de desembre de 2016.

La Federació de SOS Racismo i les entitats autonòmiques (ex. SOS Racisme Catalunya, SOS Racismo de Gipuzkoa) també fan una molt bona feina d'atenció a les víctimes de delictes d'odi. En concret, SOS Racisme Catalunya té des del 1992 el Servei d'Atenció i Denúncia per a Víctimes de Racisme i Xenofòbia, que ha atès 8.000 persones des de la seva creació per casos de tot tipus, de racisme social i de racisme institucional. En el cas de Guipúscoa, a més de l'assessorament jurídic, tenen un Observatori de Mitjans de Comunicació, el Mugak, que recull diàriament les informacions de mitjans de comunicació sobre la diversitat. L'Observatorio contra la Homofobia també està treballant legalment casos sota el paraigua "discurs d'odi".

A l'apartat Recursos i bibliografia hem preparat. hem preparat un llistat de recursos sobre crims d'odi, racisme, xenofòbia, islamofòbia i antigitanisme.

DISCURS D'ODI: SENSE DEFINICIÓ COMPARTIDA

Actualment no existeix una definició compartida per tots els organismes internacionals en relació al "discurs d'odi". Tot i així, el Consell d'Europa defineix l'anomenat *hate speech* de la següent manera, en concret en la Recomanació 97(20) 1997 del Consell del Comitè Europeu de Ministres: l'expressió *hate speech* es pot entendre que cobreix totes les formes d'expressió que difonen, inciten, promouen o justifiquen l'odi racial, la xenofòbia, l'antisem-

itisme o altres formes d'odi basades en la intolerància, incloent-hi: intolerància expressada per nacionalisme agressiu i etnocentrisme, discriminació i hostilitat cap a minories, migrants i persones d'origen immigrant.

Gustavo Ariel Kaufman, en el llibre de Carlos Sánchez Gutiérrez, (ed.) *Odium dicta. Libertad de expresión y protección de grupos discriminados en internet* (2015) proposa un mètode per assenyalar si una forma d'expressió és o no discurs d'odi. S'hauria de comptar, segons indica, amb els criteris A+B+C o A+B+D, sempre en un context donat. Els criteris serien A) criteri de grup en situació de vulnerabilitat tipificat B) criteri d'humiliació C) criteri de malignitat i D) criteri d'intencionalitat.

Així, la motivació és sempre clau per aquest tipus de discursos (com també ocorre amb els crims d'odi). De fet, com recorda David Bou citant una acusació del Fiscal Miguel Ángel Aguilar, el responsable del Servei de Delictes d'Odi i Discriminació de la Fiscalia Provincial de Barcelona, recentment s'ha produït una sentència important del Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH). La sentència Balázs contra Hongria (20/10/2015) avala la importància i validesa que haurien de tenir els indicadors que permetin concloure que estem davant d'un delicte per motius d'odi. "La sentència assenjala que l'error més comú en la investigació dels delictes d'odi és el rebuig o el fracàs dels investigadors per identificar un acte criminal com a delicte d'odi, assenyalant que és essencial tenir alguns criteris per avaluar si un cas podria ser un crim d'odi, i en aquest sentit es crida l'atenció sobre el fet que hi ha indicadors de criminalitat que són fets objectius i que assenyalen que un cas pot implicar un delicte d'odi".

L'altre gran element quan s'aborda el discurs d'odi és el principi fonamental de la llibertat d'expressió, considerat un pilar en molts països.

A Europa, en l'article 10 de la Convenció Europea dels Drets Humans, es defensa que la llibertat d'expressió "constitueix un dels fonaments essencials d'una societat, una de les condicions bàsiques per al progrés i per al desenvolupament de cada home". Tot i això, en les societats multiculturals és necessari posar certs límits d'aquest dret, per a garantir altres drets com ara el dret a la igualtat o a la no-discriminació. De fet, en la jurisprudència emesa pel TEDH, l'òrgan indica que a més del pilar essencial de la llibertat d'expressió, hi ha altres drets que

cal preservar, com ara la tolerància i el respecte per la dignitat igualitària de tots els éssers humans.

"... [T]olerance and respect for the equal dignity of all human beings constitute the foundations of a democratic, pluralistic society. That being so, as a matter of principle it may be considered necessary in certain democratic societies to sanction or even prevent all forms of expression which spread, incite, promote or justify hatred based on intolerance ..., provided that any 'formalities', 'conditions', 'restrictions' or 'penalties' imposed are proportionate

to the legitimate aim pursued." (Factsheet - Hate speech - June 2016; judici Erbakan versus Turquia de juliol de 2006 § 56).

Tot seguit se citen diversos casos del TEDH on la llibertat d'expressió troba límits en l'article 17 (prohibició d'abús de drets) de la Convenció Europea sobre els Drets Humans.

En el cas d'odi ètnic Pavel Ivanov contra Rússia (20/02/2017), el propietari i editor d'un diari que havia estat condemnat per incitar a l'odi ètnic, racial i religiós a través dels mitjans de comunicació demanava que s'admetés el cas al tribunal europeu. Havia publicat i escrit una sèrie d'articles on qualificava

els jueus de font del mal a Rússia, i demana la seva exclusió de la vida social, així com els denegava el dret de tenir una identitat nacional. El Tribunal Europeu va declarar inadmissible el cas amb l'argument que un atac vehement i general contra un grup ètnic va en contra dels valors de la convenció esmentada, la tolerància, la pau social i la no-discriminació. Així, assenyalava que l'article 17 (prohibició de l'abús de drets) no permetia beneficiar-se de la protecció de l'article 10 (llibertat d'expressió).

El mateix va passar en el cas d'odi religiós Norwood contra El Regne Unit (16/11/04): la persona condemnada pels tribunals domèstics per hostilitat agreujada contra un

grup religiós pretenia reclamar el seu dret a la llibertat d'expressió quan va penjar a una finestra de casa un cartell del British National Party —partit del qual n'era membre— representant les torres bessones en flames amb la següent frase: "Islam out of Britain - Protect the British People" ("Islam fora de Gran Bretanya - Protegiu la gent britànica"). El Tribunal Europeu va tornar a situar l'article 17 per davant del 10.

La importància del tribunal europeu en l'àmbit que concerneix aquest estudi és clau. És precisament el TEDH el primer que integra el terme "discurs d'odi" en l'anàlisi d'una condemna penal. Es tracta de la sentència del cas Féret contra Bèlgica (16/07/2009), on es reproduïx la definició que ofereix el Consell d'Europa que s'ha citat anteriorment.

La magistrada-presidenta de la 10ª Secció de la Audiència Provincial de Barcelona, Montserrat Comas d'Argemir Cendra, remarca el paper del TEDH a l'hora d'encoratjar els Estats que realitzin investigacions policials i judicials que permetin avaluar si els atacs s'han produït per motius racials.

És important alertar, però, d'un perill en relació al binomi discurs d'odi-llibertat d'expressió. Els mateixos òrgans o càrrecs que s'estan encarregant d'encausar els agressors per motius de racisme, xenofòbia, homofòbia, etc., estan emprant el mateix paraigua legal per perseguir activistes de tots els colors polítics (especialment de l'espectre d'esquerres). És el cas de diversos procediments contra antifeixistes que s'estan portant via legislació contra delictes d'odi; s'intenta, quan es tracta de fets que no tenen res a veure, d'equiparar aquests casos amb els d'intolerància racista i xenòfoba.

Un altre cas recent –n'informava [Mèdia.cat](#)– ha estat el de la querella interposada contra nou activistes propalestins per delictes d'odi per haver demanat públicament al festival Rototom que es cancel·lés el concert d'un grup acusat de donar suport a l'ocupació dels territoris palestins per part d'Israel. També hi ha els casos de Guillermo Zapata i César Strawberry, el cantant de Def con Dos, ambdós perseguïts per la justícia per haver expressat les seves opinions a les xarxes socials.

NORMATIVA A L'ESTAT ESPANYOL

En el Codi Penal espanyol no hi ha una categoria dels anomenats "delictes d'odi", una

Un altre cas recent

ha estat el de la querella interposada contra nou activistes propalestins per delictes d'odi per haver demanat públicament al festival Rototom que es cancel·lés el concert d'un grup acusat de donar suport a l'ocupació dels territoris palestins per part d'Israel.

expressió encunyada pels organismes internacionals per agrupar "tots els comportaments delictius comesos amb una motivació discriminatòria contra víctimes seleccionades pel fet de pertànyer a un determinat grup o col·lectiu". Així ho resumeix Montserrat Comas en la ponència *Regulación del discurso del odio en el ordenamiento jurídico español. Modificación del artículo 510 del Código Penal ante la libertad de expresión* (realitzada en el marc d'unes jornades de Justícia Penal Internacional el 24 de maig de 2016).

La Constitució Espanyola (CE) reconeix els drets fonamentals de la llibertat d'expressió, manifestació i associació en els articles 20, 21 i 22. Alhora, els béns jurídics protegits recollits en la Constitució també són la igualtat de totes les persones (art. 14 CE) i el dret a no ser discriminat, connectat amb el respecte a la dignitat de la persona (art. 9 CE).

En relació als delictes d'odi, en el Codi Penal existeix des de 1995 un agreujant, aplicable a qualsevol delicte. El Codi Penal de 1995, aprovat per LO 1/1995, de 23 de novembre, art. 22.4 estableix aquesta circumstància agreujant quan el delicte es comet "per motius racistes, antisemites o altra classe de discriminació referent a la ideologia, la religió o les creences de la víctima, l'ètnia, raça o nació a la qual pertanyi, el seu sexe, orientació o identitat sexual, malaltia que pateixi o discapacitat". Tant a l'hora d'aplicar l'agreujant de racisme com en el procés de provar que s'ha comès un delicte d'odi, és important recollir proves que indiquin la motivació que tenia la persona agressora en el moment de cometre'l, un fet que no sempre és senzill.

Codi Penal:

En els delictes d'odi no es persegueix "l'odi com a sentiment, sinó com a mitjà i instrument per a la comissió d'un delicte, com a motivació per a la comissió del mateix".

En els delictes d'odi no es persegueix "l'odi com a sentiment, sinó com a mitjà i instrument per a la comissió d'un delicte, com a motivació per a la comissió del mateix". La cita és de Miguel Ángel Aguilar, el responsable del Servei de Delictes d'Odi i Discriminació de la Fiscalia Provincial de Barcelona, el primer

servei d'aquest tipus que es va crear al 2009 a l'Estat. Cada any el servei inclou una memòria en l'informe de la Fiscalia de la Comunitat Autònoma de Catalunya. Allà s'hi detallen les denúncies per fets delictius amb motivació discriminatòria, presentades als Mossos d'Esquadra, en virtut del protocol policial denominat "Procediment de fets delictius motivats per odi o discriminació", aprovat el 2010.

Així, les dades de 2015 revelen que es van registrar 232 infraccions penals a la província de Barcelona (292 a Catalunya), un 19% més que al 2014. Els motius de discriminació més nombrosos van ser el racisme i la xenofòbia (76 casos), els motius ideològics (70), orientació sexual i identitat de gènere (41) i motius religiosos (29).

El problema d'aquest tipus de casos, com denuncien les organitzacions civils així com els propis òrgans de l'Estat, és la manca de denúncies que es produeixen, fruit de la por, el desconeixement de la possibilitat de denunciar, de la manca de confiança en les institucions, etc. L'Informe de l'Estat del Racisme a Catalunya de SOS Racisme denuncia cada any les causes d'aquesta invisibilització.

DINS DELS DELICTES D'ODI, ELS DELICTES DEL DISCURS D'ODI

Dins dels delictes d'odi estan integrats també tots aquells delictes relacionats amb el discurs d'odi: en concret dins del Títol XXI Delictes contra la Constitució (articles 510 i 515 del Codi Penal). Són delictes comesos en l'exercici dels drets fonamentals i les llibertats públiques i en concret els drets fonamentals de la llibertat d'expressió, manifestació i associació dels articles 20, 21 i 22 de la Constitució Espanyola.

Montserrat Comas considera que hi ha dos sectors discrepants en relació a l'aplicació dels articles sobre delictes d'odi. Els més crítics creuen que són "delictes d'opinió" i que el dret penal s'ha avançat massa, mentre que hauria de prevaldre la llibertat d'expressió. Un segon sector defensa, en canvi, en la mateixa línia que la jurisprudència del TEDH, que aquests preceptes són la translació a la normativa espanyola dels mandats de les Decisions Marc o els Convenis Internacionals que obliguen els Estats a legislar a favor de la protecció dels drets d'igualtat que afecten les minories històricament vulnerables i discriminades.

Si bé el focus sembla estar sobre les minories, Miguel Ángel Aguilar recordava recentment

que "no estem parlant del dret penal per a les minories, sinó del dret per a la ciutadania per als drets humans".

Els articles mencionats del Codi Penal fins al 2015 estaven formulats de la següent manera:

"a) Art. 510.1. *Los que provocaren a la discriminación, al odio o a la violencia contra grupos o asociaciones, por motivos racistas, antisemitas u otros referentes a la ideología, religión o creencias, situación familiar, la pertenencia de sus miembros a una etnia o raza, su origen nacional, su sexo, orientación sexual, enfermedad o minusvalía, serán castigados con la pena de prisión de uno a tres años y multa de seis a doce meses.*

2. Serán castigados con la misma pena los que, con conocimiento de su falsedad o temerario desprecio hacia la verdad, difundieren informaciones injuriosas sobre grupos o asociaciones en relación a su ideología, religión o creencias, la pertenencia de sus miembros a una etnia o raza, su origen nacional, su sexo, orientación sexual, enfermedad o minusvalía.

b) Art. 515. 5 CP relativo a la persecución de las asociaciones ilícitas:

Art. 515.5. Las que promuevan la discriminación, el odio o la violencia contra personas, grupos o asociaciones por razón de su ideología, religión o creencias, la pertenencia de sus miembros o de alguno de ellos a una etnia, raza o nación, su sexo, orientación sexual, situación familiar, enfermedad o minusvalía, o inciten a ello. prisión de uno a tres años y multa de doce a veinticuatro meses."

També hi ha l'article referit a la difusió d'idees genocides.

"2) en el Título XXIV referido a los "Delitos contra la Comunidad Internacional" y dentro del mismo a los delitos de Genocidio, regulado en el Capítulo II (art. 607.2 CP)

c) Art. 607.2, referido a la difusión de ideas genocidas castiga "la difusión por cualquier medio de ideas o doctrinas que nieguen o justifiquen los delitos de genocidio o pretendan la rehabilitación de regímenes o instituciones

que amparen practicas generadoras de los mismos con una pena de uno a dos años de prisión".

Arran de la disparitat d'interpretació dels articles, al 2015 es van modificar. Els delictes del discurs d'odi han estat objecte d'una reforma important mitjançant la Llei orgànica 1/2015, de 30 de març, que ha traslladat al CP la figura del discurs d'odi en els termes en què ha estat interpretat tant per la jurisprudència del TEDH, com per les resolucions del Comitè de Nacions Unides, les declaracions, les recomanacions i les directives de la Unió Europea, així com per les recomanacions del Consell d'Europa, per referir-se a situacions en les quals es produeix la difusió d'expressions que insten, promouen o justifiquen l'odi racial, la xenofòbia, l'antisemitisme o qualsevol forma d'odi basat en la intolerància.

Entitats com ara Movimiento contra la Intolerancia, Federació de SOS Racismo, SOS Racisme Catalunya, entre d'altres organitzacions, han fet també pressió —no sempre amb èxit— per aconseguir canvis, tant a nivell legislatiu com també en tots els òrgans de l'executiu que puguin perseguir les discriminacions (policia, observatoris).

Part dels problemes doctrinals de l'anterior redactat dels articles del CP s'han reparat en la modificació que va tenir lloc el 2015. Per exemple, com menciona Montserrat Comas, el nou redactat elimina el terme "*los que provocaren*" i el substitueix per "*los que promuevan, inciten directa e indirectamente el odio*", fet que elimina l'obligatorietat d'haver d'aportar un element que provi que es va incitar a la realització d'algun acte discriminatori constitutiu de delictes. En segon lloc, s'amplia el catàleg de conductes i juntament amb l'odi, la discriminació o la violència, s'introdueix "l'hostilitat" seguint la Recomanació R (97) del Comitè de Ministres del consell d'Europa de 30 d'octubre (art 510.1 a). Un altre element que destaca Comas és el fet que s'explicita el requisit que la conducta ha de ser portada a terme de forma "pública" (art. 510. 1a). La pena en totes les conductes citades s'amplia fins a quatre anys de presó, un any més que en l'anterior redactat.

Si bé aquestes reformes han aclarit alguns aspectes de la doctrina, encara ha molt de camí per fer. Organitzacions com ara SOS Racisme i el Movimiento contra la Intolerancia continuen reclamant la posada en marxa d'un projecte de Llei Orgànica Integral davant dels delictes d'odi. Una llei que tingui en compte

tant les recomanacions i resolucions internacionals com les mesures per a prevenir l'odi a Internet i que integri als plans d'estudi l'ensenyament dels drets humans (Font: *Diario Diagonal*).

Les entitats també sol·liciten que la norma estableixi un sistema de tutela institucional de les víctimes, la millora del marc penal per a protegir-la o que s'estableixi un protocol d'actuació per a les forces i cossos de seguretat de l'Estat. Ahora, que es facin campanyes de formació i sensibilització a aquests darrers, així com la coordinació de les organitzacions socials que treballen en aquest àmbit.

SOS Racisme Catalunya, juntament amb SOS Racisme Guipuzkoa i diverses entitats europees (Xipre, Itàlia, República Txeca i l'Estat espanyol) han impulsat el projecte *Together! Empowering civil society and Law Enforcement Agencies to make crimes visible* (2014-2016) que ha donat formació als cossos policials i a les organitzacions de la societat civil per visibilitzar els delictes d'odi entre la societat europea.

DISCURS D'ODI A INTERNET: ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ DIGITALS

En la propagació del discurs d'odi, els mitjans de comunicació tenen un paper clau, i especialment els mitjans que es difonen per Internet. Les xarxes socials també són canals propagadors de primer ordre.

El fiscal Miguel Ángel Aguilar feia referència recentment al perfil dels agressors d'aquest tipus de delicte: "Sempre que hem pogut comprovar per on naveguen a Internet [els agressors], veiem que són grans consumidors d'odi". (IX Jornada de Justícia Penal Internacional 24/05/2016)

A nivell legal, existeix la Recomanació NR (97) 21, del Consell d'Europa, de 30 d'octubre de 1997, relativa als mitjans de comunicació i la promoció de la cultura de la tolerància, que té per objecte garantir la igualtat de dignitat de totes les persones i el gaudiment dels drets i les llibertats sense cap distinció, especial-

El fiscal Miguel Ángel Aguilar :

"Sempre que hem pogut comprovar per on naveguen a Internet [els agressors], veiem que són grans consumidors d'odi."

ment per raons de sexe, raça, color, idioma, religió, fortuna, naixement o qualsevol altra condició social.

L'anomenat ciberodi és una preocupació global: el focus es posa en els continguts de discurs d'odi, les persones responsables d'emetre aquests discursos així com les plataformes de difusió, que van des de portals web, blogs fins als simples comentaris d'un mitjà de comunicació convencional.

En l'àmbit espanyol, cal recordar que també preocupa la difusió dels discursos d'odi a través d'Internet. De fet, les modificacions a l'article 510 del Codi Penal espanyol inclouen que s'agregui la pena per als supòsits de comissió de delictes a través d'Internet o altres mitjans de comunicació social (art. 510.3).

El Tribunal Europeu dels Drets Humans fa una menció en els casos d'odi i llibertat d'expressió en els quals hi hagi mitjans digitals implicats: els portals de notícies amb finalitats comercials o professionals que permeten comentaris dels usuaris assumeixen "els deures i responsabilitats" associats amb la llibertat d'expressió d'acord amb l'Article 10 de la Convenció quan aquests usuaris difonguin discurs d'odi o comentaris que incitin directament a la violència.

El projecte Observatorio PROXI, desenvolupat a Catalunya, va centrar-se precisament en els comentaris dels usuaris de mitjans. PROXI va analitzar els comentaris digitals de tres mitjans de màxima audiència (*El País*; *El Mundo*; *20 minutos*) sobre gitanofòbia i xenofòbia. De la mostra de gairebé 5.000 comentaris analitzats per l'observatori, els tres diaris, en les plataformes de participació de les seves notícies sobre immigració i poble gitano, incloïen un 60% de comentaris intolerants que fomentaven el discurs d'odi a través d'insults, comentaris vexatoris, rumors, prejudicis, trampes argumentals, etc.. Només un 11,47% de la mostra analitzada eren comentaris tolerants.

Pel que fa a les xarxes socials, la Unió Europea va publicar el 2006, juntament amb quatre de les empreses més grans a Internet (Facebook, Twitter, YouTube i Microsoft), un codi de conducta per lluitar contra el discurs

d'odi. Tot i que el codi en si no és legalment vinculant —algunes polítiques que inclou sí que queden cobertes per la legislació europea—, pretén aconseguir una sèrie de mesures, com per exemple que les empreses revisin la majoria de les notificacions en menys de 24 hores per poder retirar les que incloguin discurs d'odi il·legal. Tot i això, emparant-se en la llibertat d'expressió, a Twitter se l'ha acusat de no brindar les dades dels seus usuaris, ni tan sols a petició de la justícia.

LA RESPONSABILITAT DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ I ELS I LES PERIODISTES

L'impacte de les informacions que apareixen als mitjans de comunicació en relació a delictes d'odi, discriminació i intolerància ha generat una preocupació entre entitats, professionals i organitzacions de defensa dels drets humans.

A nivell europeu, organitzacions com ara la European Federation of Journalists han impulsat línies de treball com la *Media Against Hate* o l'anglesa Ethical Journalism Network també ha treballat per sensibilitzar els i les periodistes de com escriure informacions que no fomentin el discurs d'odi.

Des de la deontologia periodística a Catalunya i a l'Estat espanyol també s'han fet recomanacions i guies per a millorar el tractament periodístic. Ara bé, l'aplicació s'ha deixat a la responsabilitat de cada periodista i editor/a del mitjà, un element que resta eficàcia a les mesures.

El Col·legi de Periodistes de Catalunya va editar el 2010 la *Guia sobre el tractament de la diversitat cultural en els mitjans de comunicació*, una actualització del redactat que s'havia fet el 1996. A més, a través del Consell de la Informació de Catalunya (CIC), també s'ha fet tasca de denúncia sobre les informacions que no han respectat el Codi Deontològic en l'àmbit de les minories ètniques i culturals.

El Consell de l'Audiovisual de Catalunya, a banda dels informes d'anàlisi de les cobertures mediàtiques que són denunciades, realitzen un treball propositiu. La Mesa de la Diversitat del CAC va publicar el 2013 un document de la Comissió de Llenguatge Inclusiu de la Mesa.

Les organitzacions civils fan una tasca d'observadors dels mitjans de comunicació. Abans

s'ha citat el servei Mugak, però SOS Racisme Catalunya també ha recopilat durant molts anys aquest tipus de denúncies sobre notícies discriminatòries, que ha traslladat periòdicament al CIC.

Al món acadèmic hi ha nombrosos estudis sobre cobertura mediàtica de fets vinculats amb la diversitat cultural, publicats tant per les pròpies universitats com pel CAC (se citen a l'apartat de recursos). Red Acoge recentment ha publicat un estudi de cobertura sobre les persones refugiades, sota la campanya Inmigracionalismo (vegeu Recursos i bibliografia).

A escala més local, plataformes com ara la Xarxa Antirumors de l'Ajuntament de Barcelona han coordinat entitats de tot tipus en la lluita contra la rumorologia vinculada a la diversitat cultural. A l'apartat de Recursos hem preparat un llistat de recursos sobre mitjans de comunicació i discurs d'odi.

EL PROCÉS: ELS RESULTATS

SELECCIÓ DE NOTÍCIES: QUINES TENDÈNCIES TEMÀTIQUES

La tria de notícies dels vuit mitjans (*Alerta Digital*, *Baluart Digital*, *Dolça Catalunya*, *La Gaceta*, *Libertad Digital*, *Mediterráneo Digital*, *Ok Diario* i *Periodista Digital*) durant el període del 9 de gener al 9 de febrer de 2017 ha permès obtenir una mostra de 308 notícies.

El criteri que hem fet servir, tenint en compte la metodologia i el marc teòric, és que fossin notícies del gènere sec (no d'opinió) en qualsevol de les seccions del diari. Ens hem fixat només en les notícies que es referissin a persones o grups potencialment afectats pel racisme o la xenofòbia; persones o grups potencialment afectades per la islamofòbia; i persones o grups potencialment afectats per la catalanofòbia i/o l'antigitanisme.

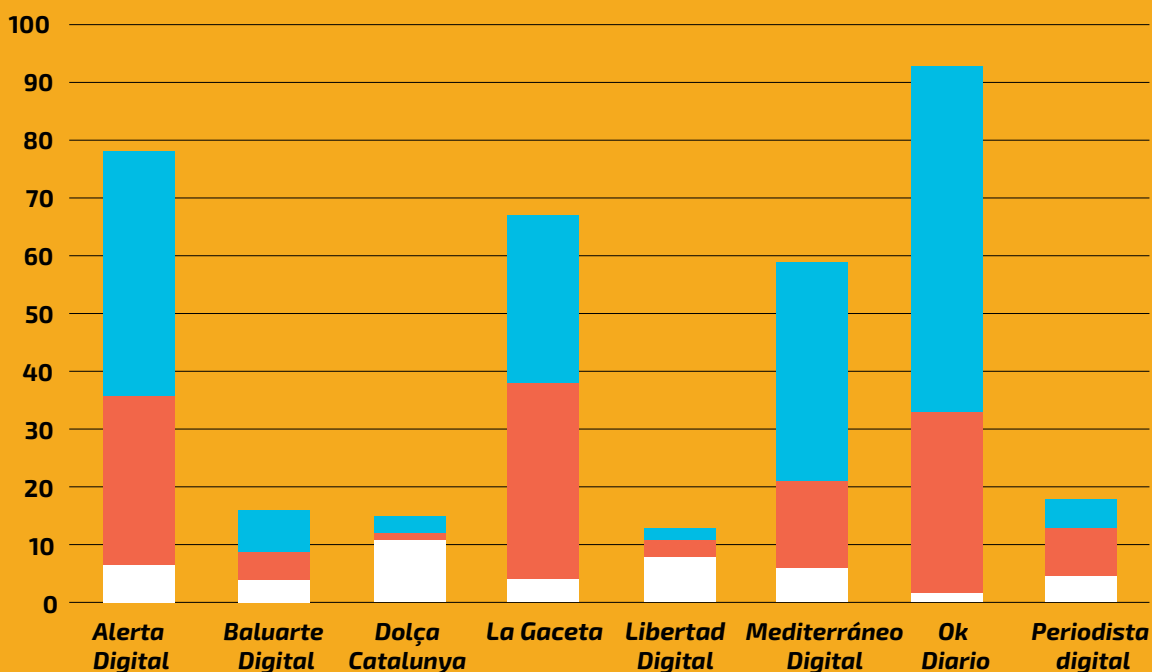
Com s'indicava en el marc teòric, en l'àmbit de les discriminacions opera el principi de la interseccionalitat: es pot ser musulmà i alhora tenir un origen estranger, igual que es pot ser gitano català i estar afectat per l'antigitanisme però també per la catalanofòbia. Sense parlar òbviament del gènere, l'orientació sexual, etc., que també poden ser causa de discriminació.

Per aquest motiu les notícies podien ser classificades en totes les categories a la vegada. El cas més comú que s'ha produït ha estat el de notícies que combinaven actors afectats potencialment pel racisme i la xenofòbia i també per la islamofòbia.

Nombre de notícies en el període del recull de premsa o selecció: 9 de gener al 9 de febrer de 2017

Mitjà	Nombre de notícies analitzades
<i>Alerta Digital</i>	77
<i>Baluart Digital</i>	13
<i>Dolça Catalunya</i>	11
<i>La Gaceta</i>	56
<i>Libertad Digital</i>	13
<i>Mediterráneo Digital</i>	52
<i>OK Diario</i>	70
<i>Periodista Digital</i>	15

Notícies sobre persones o col·lectius **receptors de discriminació**

Sobre persones o col·lectius potencialment afectades pel racisme i la xenofòbia

Sobre persones o col·lectius potencialment afectades per la islamofòbia

Sobre persones o col·lectius potencialment afectades per l'antigitanisme i/o afectades per la catalanofòbia

Mitjà	Notícies analitzades	Racisme / xenofòbia	Islamofòbia	Antigitanisme i/o catalanofòbia
Libertad Digital	13	2	3	8
OK Diario	70	60	31	2
Periodista Digital	15	5	8	5
La Gaceta	56	29	34	4
Alerta Digital	77	42	29	7
Dolça Catalunya	11	3	1	11
Mediterráneo Digital	52	38	15	6
Baluart Digital	14	7	5	4
TOTAL	308	186	126	47

De les 308 notícies analitzades, hem observat que en la majoria de notícies (52%) hi surten actors (grups o persones) afectats potencialment pel racisme i la xenofòbia; en segon lloc, un 35% són notícies amb persones o grups afectats per la islamofòbia i, finalment, hi ha un 11% de notícies on apareixen persones o grups afectades per la catalanofòbia i/o l'antigitanisme.

El veto migratori contra els musulmans i la immigració de Donald Trump ha alterat la mostra -augmentant les notícies referides a immigració i a comunitat musulmana-, ja que es van acumular moltes notícies sobre aquest tema (especialment a *OK Diario*, però també en d'altres mitjans).

La presència de notícies on apareix el poble gitano és el més petit: acaben sent dues de la mostra de 308 notícies, les dues aparegudes al mitjà *Mediterráneo Digital*. És rellevant indicar que no hi ha cap representació d'aquest grup, el poble gitano, que no sigui negativa: les úniques dues notícies que apareixen són sobre delinqüència. En properes recerques es proposa dividir el grup que agrupa la catalanofòbia i l'antigitanisme per observar les especificitats per cada grup.

Alerta Digital, *OK Diario*, *La Gaceta* i *Mediterráneo Digital* són els mitjans amb més notícies de racisme/xenofòbia i d'islamofòbia. En el cas de *Mediterráneo Digital*, però, hi ha un menor grau de notícies d'islamofòbia (15), tot i que continuen sent més que *Periodista Digital* (8). *Dolça Catalunya* i *Libertad Digital* són les que proporcionalment contenen més notícies amb persones afectades potencialment per la catalanofòbia.

SECCIONS

En els mitjans digitals, l'espai dedicat per una notícia no és tan rellevant com a la premsa. Ara bé, independentment de la llargada d'un text al web, la situació dins de la portada i dins de la secció, sí que en condiciona la major o menor visibilitat. Els titulars cridaners i l'ús de fotografies i vídeos són clau per atraure l'atenció de les persones lectores digitals.

Tots els mitjans observats destaquen les notícies en portada i alhora les classifiquen dins d'una secció. El total de notícies sobre les quals s'ha observat la presència en seccions exclou *La Gaceta*, ja que aquest mitjà no precisa la secció.

Un 43% de les notícies que hem detectat apareixien en la secció Internacional, fet que, més enllà de l'alteració que hagin provocat notícies com ara el veto de Donald Trump, indica que aquest tipus de mitjans tenen un interès per les notícies que ocorren arreu del món. Si hi sumem que sota l'epígraf Altra secció també hi ha notícies d'Europa i Estats Units, apreciem que aquest mitjans cobreixen molta informació internacional.

Un dels possibles arguments, a més d'informar de circumstàncies o de referents polítics de fora de l'Estat (Marine Le Pen, Gert Wilders, etc.), és que existeix una de les estratègies que hem constatat en l'anàlisi i que es detallen en els propers apartats: la tria o pesca d'informacions d'arreu del món que confirmen els prejudicis o estereotips del mitjà.

Després d'Internacional, les seccions que més notícies tenen són: Espanya (20%), Altra secció (13%) i Societat (11%). Les seccions amb menys notícies sobre les temàtiques observades són Catalunya (7%), Successos (5%), Política (1%) i Cultura (0,3%).

ACTORS I DENOMINACIONS

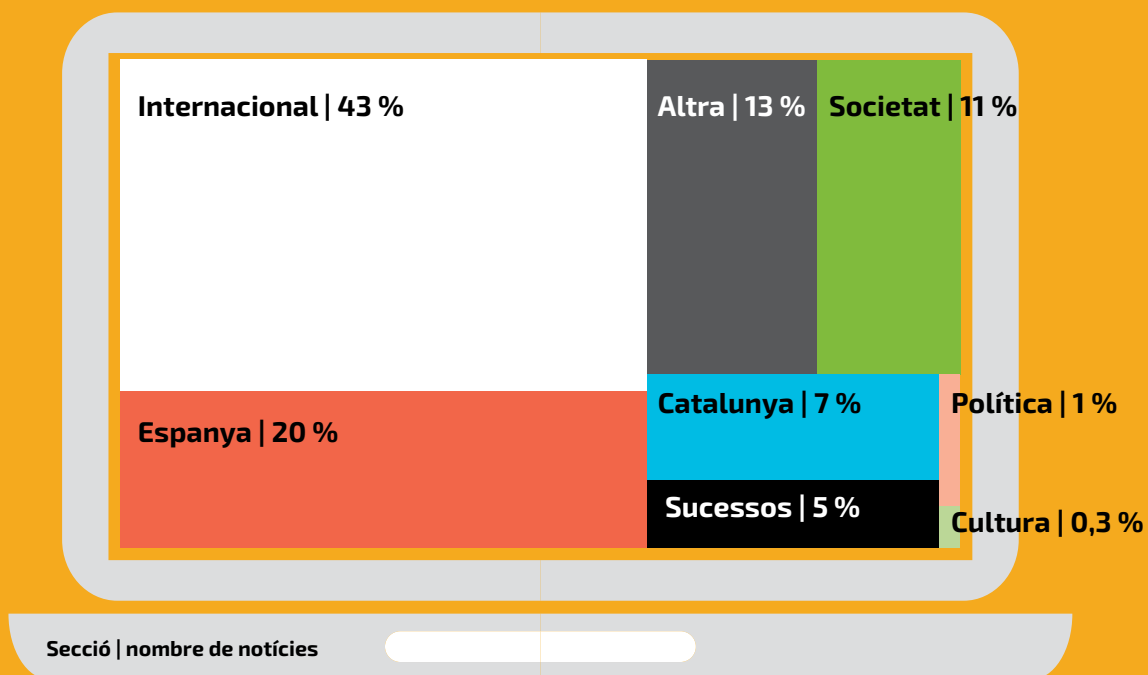
En l'Anàlisi Crítica del Discurs s'observen tant les temàtiques que apareixen en les notícies com els actors que les protagonitzen, en un pla principal o secundari. Són elements que permeten desxifrar la representació d'actors en relació al discurs dominant de l'elit amb la qual el mitjà s'alinea (elit blanca europea; en molts casos, homes).

Alhora, ens interessava copsar les denominacions (a nivell lèxic, semàntic i gramatical) dels actors afectats potencialment per les discriminacions que ja hem esmentat: racisme/xenofòbia; islamofòbia; catalanofòbia i antigitanisme.

En les fitxes d'anàlisi hi havia un apartat on recollíem la denominació dels actors. A partir de l'observació de les 308 fitxes, hem confeccionat un llistat per observar quines denominacions es repetien més freqüentment: la majoria eren masculins, singulars i plurals i en alguns casos, vam haver d'esporgar els adjectius (que es van reservar per a una anàlisi posterior). Encara que en una mateixa notícia hi haguessin dues paraules "immigració", se n'ha comptabilitzat una per notícia.

Els actors més freqüents (dins dels tres àmbits observats) són "refugiados" (36), "inmi-

Les seccions: Internacional i Espanya

*Nota: Altres seccions són Identitaris, Desafío Separatista, Europa, Estados Unidos

Els actors: refugiats i immigrants

*Nota: S'han agrupat els plurals i singulars; només en un cas hi havia un terme en femení (musulmana) i també s'ha agrupat

grantes" (34) i "musulmanes" (21). La categoria "refugiats" continua atraient molta atenció mediàtica, si tenim en compte que el volum de persones immigrades és molt major que les refugiades arreu del món, però no reben la mateixa cobertura. La categoria "musulmanes" sovint apareix en la una mateixa notícia on hi ha "refugiados" o bé "inmigrantes". En un segon bloc, les paraules "marroquí" (11) i "yihadistas" (10) són altres denominacions d'actors que apareixen habitualment. La denominació "yihadista" prové gairebé sempre de notícies de fonts policials. Les denominacions "islamista" (2) i "terroristas" (4) apareixen també en informacions d'aquest tipus.

La denominació "islamista" s'equipara a la de membre d'un grup violent, mentre que en realitat "islamista" podria referir-se al membre d'un grup polític.

La denominació "islamista" s'equipara a la de membre d'un grup violent, mentre que en realitat "islamista" podria referir-se a un membre d'un grup polític.

El terme "terrorista" s'empra en contextos de geopolítica i a vegades s'ha observat que el mitjà l'utilitza sense que cap grup hagi reivindicat un atac. És el cas de la notícia del 03/01/2017 d'OK Diario "Un terrorista agrade a un soldado con un machete en el Louvre al grito de 'Alá es grande!'" s'hi indica que encara no se sap qui és la persona que ha ferit un soldat al museu parisenc, però tot i així el subjecte del titular ja és "terrorista". En la notícia sobre el mateix fet escrita al mitjà *Mediterráneo Digital* el subjecte de la notícia és "musulmán" només perquè en intentar entrar al museu ha cridat "Allà és gran". La pròpia notícia apunta que encara no es té cap informació de la identitat de l'atacant, però el mitjà fa una assumpció ideològica: "Un musulmán intenta atentat en el Louvre al grito de 'Alá es grande!'".

D'entre les altres denominacions, crida l'atenció l'expressió "migración irregular": es tracta d'una denominació més acurada que la de "migración ilegal" ja que almenys en el context estatal el fet de no tenir la documentació en regla no és una falta penal, sinó només administrativa. Es podria haver fet

servir altres alternatives com ara migració en situació irregular, perquè la migració en si mateixa no és regular o irregular, sinó que les persones es troben en una situació administrativa concreta. Un altre element que crida l'atenció és l'ús de l'adjectiu "separatista", tot i que no és cap insult, està connotat negativament per motius històrics.

A més dels substantius que recull el gràfic anterior, hi ha també conceptes que no es poden considerar actors però en canvi són conceptes que apareixen molt sovint com a subjectes: estem parlant de substantius adjectivats com ara "islamización", "multiculturalismo", dos conceptes negativitzats en les notícies d'aquests mitjans.

ACTORS PER MITJÀ

L'estudi dels actors mitjà per mitjà ens ha portat a recollir les denominacions un per un i, en aquest cas, incloent-hi els adjectius o els complements nominals que acompanyaven els corresponents substantius. El mitjà que fa servir denominacions més pròpies del discurs d'odi és *Periodista Digital*, que inclou insults ("chuleta musulmán", "perturbado"). El mitjà que en canvi modula més el discurs per apropar-se al to dels mitjans convencionals és *OK Diario*.

Actors Alerta Digital

La denominació majoritària és "inmigrantes" (13), que en dos casos també són adjectivats com a "ilegales" o "indocumentados"; seguit de ben a prop per "refugiados" i per "musulmanes".

La resta de denominacions apareixen puntualment: cal destacar l'expressió "inmigración de remplazo", que s'empra en el context d'una notícia que parla de la invasió d'immigració que portarà a substituir l'home blanc ("La inmigración de reemplazo: cuando la ONU y la Unión Europea organizan la desaparición de un pueblo" 12/01/2017 *Alerta Digital*).

Els adjectius "islámicos" i "musulmanes" per acompanyar terroristas són incorrectes, ja que un grup terrorista no és musulmà; un grup terrorista és una organització violenta que pot utilitzar la religió per a justificar els seus actes, però no per això es pot atribuir el qualificatiu propi de milions de persones al món.

D'entre les denominacions, tan sols afloren tres que denominen dones a títol individual ("musulmana", "somalí" i "nigeriana").

Actors d'Alerta Digital	
inmigrantes	13
refugiados	8
musulmanes	4
delinquentes	3
africano	2
dominicano	2
extranjeros	2
inmigración	2
musulmana	2
yihadistas	2
adolescente de origen marroquí	1
búlgaro	1
estudiantes origen arábigo	1
hombre tunecino	1
hombres de nacionalidad marroquí	1
imán	1
inmigración de remplazo	1
inmigración masiva	1
inmigrantes ilegales	1
inmigrantes indocumentados	1
islamistas	1
joven de origen africano	1
joven guineano	1
jóvenes magrebíes	1
marroquí	1
marroquíes	1
menor de raza negra	1
mujer nigeriana	1
mujer somalí	1
paciente extra comunitario	1
padres musulmanes	1
personas en situación irregular	1
personas procedentes de otros países	1
refugiado	1
refugiados musulmanes	1
refugiados sirios	1
somalí	1
subsaharianos	1
terroristas islámicos	1
terroristas musulmanes	1
tunecino	1

Actors Baluarte Digital

Els noms "refugiados" i "personas refugiadas" són també les denominacions més freqüents, però en aquest cas seguides de "separatistas" ja que gran part de les notícies de Baluarte Digital compten amb temàtiques de catalanofòbia. Destaca la denominació incorrecta "concejal de origen musulmán", ja que ser musulmà no és cap origen.

Actors de Baluarte Digital	
refugiados	2
separatistas	2
concejal de origen árabe	1
concejal de origen marroquí	1
concejal de origen musulmán	1
concejal marroquí	1
el cavoverdiano	1
indio	1
inmigrante	1
inmigrante cavoberdiano	1
musulmanes	1
personas refugiadas	1
separatistas catalanes	1

Actors Dolça Catalunya

El total de notícies de *Dolça Catalunya* són opinatives: la gran majoria, al voltant de la catalanofòbia, no s'adrecen als catalans com a grup cultural, sinó que mencionen la situació de la llengua catalana, critiquen els representants polítics (ex. Carles Puigdemont). Es fa, doncs, més complicat recollir els actors de la mateixa manera que en els altres mitjans de comunicació.

Actors de Dolça Catalunya	
mossèn nacionalista	1
senador indio	1
cura nacionalista	1
castellanoparlantes	1

Els actors que apareixen més són "musulmanes", "marroquí", "refugiados" o "refugiado" i "inmigrantes".

Actors de <i>La Gaceta</i>	
musulmanes	6
marroquí	3
refugiados	3
inmigrantes	2
científico sirio	1
caboverdiano	1
ciudadano marroquí	1
ciudadanos de ciertos países musulmanes	1
estudiantes musulmanes	1
familias musulmanas	1
inmigrante nigeriana	1
joven danesa de origen kurdo	1
joven musulmana	1
jóvenes marroquíes	1
jóvenes musulmanes	1
musulmán sunnita	1
niñas musulmanas	1
refugiado	1
refugiado	1
refugiados musulmanes	1
senador indio	1
separatistas	1
tunecino	1

Actors *Libertad Digital*

A *Libertad Digital* apareixen els següents actors.

Actors de <i>Libertad Digital</i>	
marroquí	2
arrestado de nacionalidad marroquí	1
castellanohablantes	1
catalanes	1
ciudadano de origen magrebí	1
islamistas	1
refugiados	1
terroristas	1
yihadista	1

Les denominacions de *Mediterráneo Digital* més freqüents també confirmen el tercet d'actors "refugiados", "inmigrantes" i "musulmanes". L'expressió "bandas latinas" s'empra en el titular d'una notícia (15/01/2017): es tracta d'una expressió prefixada que pressuposa una sèrie de connotacions (juvenil, violenta) i és alhora una generalització (l'adjectiu "latinas" seria equivalent a llatino-americanes, un adjectiu geogràfic massa ampli; en una banda hi ha gent de molts orígens, i tot i així es fomenta una etiqueta) i en l'interior de la peça s'observa que no estan confirmats els agressors (però el titular ja dóna per fet que pertanyen a "bandas latinas"): "Bandas latinas matan a tiros a un dominicano en Madrid". Es dóna l'origen de les persones i la seva pertinença, tot i que encara no s'ha descobert ni si els agressors ni si les víctimes ho són.

Les persones de nacionalitat marroquina són habituals en les notícies de *Mediterráneo Digital*.

Dues denominacions requereixen un apunt: "terroristas islámicos radicales" incorpora dos adjectius que semblen retroalimentar-se, "islámicos radicales". Com s'observava anteriorment, el terme *terrorista* no s'ha d'acompanyar d'un adjectiu referit a la religió d'una persona o d'una comunitat. El grup violent en qüestió pot ser que utilitzi la religió per legitimar-se, però això no vol dir que es pugui denominar el terrorisme per l'adjectiu que denomina milions de creients al món.

L'expressió "refugiados radicales" és la demostració que en aquest mitjà la paraula "refugiados" ha deixat de tenir el significat de persona que fugiu d'una situació adversa (guerra, per exemple), sinó com a mínim el d'un constructe polític -i si especulem, podria haver esdevingut un sinònim de potencial enemic.

L'expressió "refugiados radicales" és la demostració que en aquest mitjà la paraula "refugiados" ha deixat de tenir el significat de persona que fugiu d'una situació adversa.

Actors de Mediterraneo Digital	
refugiados	7
inmigrantes	3
musulmanes	3
indio	2
sudamericanos	2
bandas latinas	1
cantante musulmana	1
ciudadanos suizos de origen turco con doble nacionalidad	1
chileno	1
dps hombres de nacionalidad marroquí	1
empleados extranjeros	1
enfermero brasileño	1
exótico nuevo Senador	1
hombres de nacionalidad rumana	1
inmigración	1
inmigrantes irregulares	1
inmigrantes musulmanes	1
inmigrantes sin permiso legal de residencia	1
internos georgianos	1
joven de nacionalidad dominicana	1
jóvenes de origen árabe	1
marroquí	1
menor de origen magrebí	1
menores de edad de origen magrebí	1
Menores de nacionalidad marroquí	1
musulmán	1
musulmanes radicales	1
niños musulmanes	1
paquistaníes	1
radicales	1
refugiado	1
refugiado afgano	1
senador indio	1
siete hombres árabes	1
solicitante de asilo	1
exnovio caboverdiano	1
sudanés solicitante de asilo	1
terroristas islámicos radicales	1
yihadistas	1
yihadistas marroquíes	1
refugiados radicales	1

Actors OK Diario

Els actors d'OK Diario majoritaris són "inmigrantes", "refugiados" i "yihadistas". Hi ha molta terminologia arran del veto de Donald Trump contra musulmans d'una sèrie de països.

Actors d'Ok Diario	
inmigrantes	10
refugiados	9
yihadistas	3
combatientes yihadistas	2
extranjeros	2
inmigrantes subsaharianos	2
marroquí	2
menor marroquí	2
migración irregular	2
musulmana	2
musulmanes	2
refugiados sirios	2

Per evitar incloure un llistat massa extens, indiquem tot seguit les denominacions que s'han emprat una vegada. La tendència d'OK Diario és fer servir termes més neutres, però també inclou denominacions clarament connotades "inmigrantes ilegales", "radicales palestinos" o directament incorrectes "persona con rasgos árabes" (què és un tret àrab?). D'expressions "ciudadanos de siete países de mayoría musulmana" i de l'estil n'hi ha un bon nombre perquè aquest digital va fer una cobertura àmplia del veto anti-musulmans del president nord-americà.

- inmigrantes
- refugiados
- yihadistas
- combatientes yihadistas
- extranjeros
- inmigrantes subsaharianos
- marroquí
- menor marroquí
- migración irregular
- musulmana
- musulmanes
- refugiados sirios
- árabe
- cineasta iraní
- ciudadano holandés de origen marroquí
- ciudadano marroquí con documentación holandesa

- ciudadanos con pasaportes de países árabes
- ciudadanos de esos siete países de mayoría musulmana
- ciudadanos de países musulmanes
- ciudadanos procedentes de varios países de mayoría musulmana
- colombianos
- combatientes hispanohablantes
- cristianos sirios
- familia judía
- hermanos yemeníes
- holandés de origen marroquí
- hombre de origen magrebí
- hombre de origen subsahariano
- hombre subsahariano
- hombres iraquíes
- hombres sirios
- indocumentados
- inmigración
- inmigración
- inmigración ilegal
- inmigrante
- inmigrantes cubanos
- inmigrantes de origen subsahariano
- inmigrantes ilegales
- inmigrantes irregulares
- inmigrantes musulmanes
- iraníes
- iraquíes
- islamista
- jóvenes inmigrantes irregulares
- latinoamericanos, mexicanos
- marroquí detenido
- migración
- migrantes
- migrantes musulmanes
- mujer de nacionalidad marroquí
- musulmanes radicales
- nacionales de siete países de mayoría musulmana
- persona con rasgos árabes
- persona de color
- persona de nacionalidad marroquí
- personas en situación irregular
- personas indocumentadas
- personas subsaharianas
- presunto retornado
- radicales palestinos
- refugiados de nacionalidad siria e iraní
- refugiados iraquíes
- refugiados musulmanes
- refugiados sirios
- residentes legales
- retornados
- sacerdote de color
- sirios
- solicitantes de asilo
- solicitantes de visado
- terrorista

- terroristas
- terroristas islámicos radicales
- venecos
- yemení
- yihadista
- yihadista holandés

Actors Periodista Digital

La meitat de les denominacions d'actors de *Periodista Digital* són clars insults: "chuleta musulmán", "macarras musulmanes", "cortito" (referint-se al senador indi); mentre que "perturbado"; "justicieros musulmanes" i "juez separatista" freguen l'insult. Els insults estan referits a dues persones musulmanes, a una indi i a una quarta persona que va entrar en un Mercadona cridant "Al·là és gran" i el mitjà ja li va atribuir l'acció següent: "Un perturbado se lía a tiros en un Mercadona y siembra el terror yihadista"(12/01/2017).

Actors d'Periodista Digital	
chuleta musulmán	1
africano republicano	1
cortito	1
juez separatista	1
justicieros musulmanes	1
macarras musulmanes	1
musulmanes	1
perturbado	1
refugiados sirios	1
senador indio	1
yihadistas	1

VERBS

LES ACCIONS DELS ACTORS

Una de les estratègies que hem detectat en l'anàlisi de les 308 notícies és l'atribució d'accions negatives als actors dels grups dels tres àmbits (racisme/xenofòbia; islamòfobia; antigitanisme i catalanofòbia).

Les accions s'han visibilitzat a partir de diverses estratègies: els verbs connotats, les expressions verbals que apugen un grau la gravetat de l'acció, o les exageracions.

Els verbs d'avaluació negativa, en la terminologia que utilitza Escribano, A. (2001), són aquells que aporten un judici negatiu d'una

persona o d'un comportament. El verb "denunciar" que *La Gaceta* fa servir (08/02/2017) en el titular "*Hogar Social Madrid denuncia la hipocresía de Starbucks con el islamismo*", "inclou una valoració aixològica negativa per part de l'agent, però també una valoració modalitzant per part del redactor que considera veritable la causa de la denúncia, i per tant, legitimada per aquesta última", segons Escribano. En aquesta notícia l'acció de denúncia serveix per portar a terme una reproducció no crítica de la reivindicació d'Hogar Social Madrid (grup que considera que no s'està fent prou contra l'islamisme). Un altre verb connotat negativament seria "discrimina" o "margina"; el primer s'utilitza en el titular de la notícia sobre la CatalanApp (*Libertad Digital* 11/01/2017) "*Crean una aplicación móvil para marginar a los comercios que atienden en español*"; el segon s'empra a *Baluart Digital* "*CatalApp: La aplicación separatista que discrimina a los comercios en español*" (12/01/2017).

En ambdós casos, en lloc d'escollir verbs més neutrals (l'aplicació *avalua, valora, examina* el nivell de català dels comerços), s'escullen expressions connotades negativament que donen a entendre que l'objectiu de l'aplicació és més que fer una avaluació dels establiments.

Els verbs o expressions verbals que afegeixen contundència a l'acció són força habituals en diverses notícies, sobretot en les que impliquen algun tipus de violència.

En una notícia del 9 de gener es diu que l'agressor "*propinó una paliza*", en lloc d'emprar el verb *pegar*; a més, es visibilitza l'origen de l'agressor sense que sigui rellevant: "*Un dominicano propina una paliza a una vigilante de la Estación Intermodal de Palma*" (*Alerta Digital*). Tot i que es qualifica de "*paliza*", a l'interior s'indica que segons la denúncia, l'home va tòrcer-li el braç a la vigilant, a més de provocar diverses contusions.

L'expressió "*sembrar el pánico*" és freqüent en aquest tipus de digitals.

30/01/2017 *Mediterráneo Digital* "*Un niño rumano de 10 años roba una máquina de limpieza y siembra el pánico en Getafe*"

La imatge d'un infant de deu anys amb una màquina escombradora, per molt ràpid que vagi, no té una relació directa amb sembrar el pànic; s'empra l'expressió per exagerar el fet. Novament, l'acció d'una persona amb problemes psicològics en un supermercat pot

generar sorpresa i por, però "*pánico*" és un grau més elevat d'aquesta emoció. A l'interior de la notícia s'explica que va entrar cridant "Allà és gran".

11/01/2017 *La Gaceta* "*Un demente siembra el pánico en un supermercado de Orense*"

En l'interior de la mateixa notícia, s'indica: "En casos como este se demuestra la irresponsabilidad de los grandes medios, que en muchas ocasiones se empeñan en disfrazar o manipular la guerra que el islamismo le ha declarado a Occidente y confunden a la sociedad con informaciones en las que identifican a los atacantes islamistas como desequilibrados, hasta el punto de que cuando realmente se trata de un demente, el pánico se apodera de los ciudadanos".

11/01/2017 *OK Diario* "*Un árabe que mandaba la frase 'Allahu Akbar' con su móvil sembró el pánico en un avión de Iberia Express*"

Un altre exemple amb el mateix verb és "*sembrar el terror*": la notícia del *Periodista Digital* diu (12/01/2017) "*Un perturbado se lía a tiros en un Mercadona y siembra el terror yihadista*". Tot i que la policia revela que la persona no és ni musulmana, no va cridar Allà és gran i tampoc ho va fer per motius religiosos, no es veu cap rectificació del mitjà en la notícia.

El verb "*reventar*" també s'empra per amplificar l'acció, en aquest cas es destaca l'acció suposadament positiva d'un campió de kick boxing ("*Un campeón de Kick boxing reventó a 4 musulmanes que intentaban violar a 2 mujeres*"; 19/01/2017 *Mediterráneo Digital*). Es podria haver fet servir "*pegar*" o altres alternatives més neutres.

TEMÀTIQUES

La fitxa d'anàlisi incloïa uns camps amb temàtiques que, després d'haver fet una cerca sobre el tema, vam assumir que podien aparèixer en les notícies de la selecció. A més, manteníem uns camps oberts per poder afegir d'altres temàtiques (com ara, terrorisme).

Del bolcatge de dades n'ha sorgit la constatació que els temes majoritaris eren la immigració (28%) i les religions (20%). En més del 90% de les vegades, la menció de la religió es refereix als musulmans o l'islam (tan sols hi ha una petita minoria de notícies sobre els cristians; un exemple és la notícia de *La Gaceta* sobre la persecució dels cristians a

França 18/01/2017). Amb un respecteiu 12%, les violacions i les persones refugiades eren dos dels altres temes més comuns.

Si sumem els camps de delinqüència i violacions el percentatge puja fins al 21%. El fet que les violacions estigui entre els temes més freqüents evidencia que hi ha una predilecció entre la majoria d'aquests mitjans de fer aflorar aquest tipus de notícies. Tot i que les violacions es podrien incloure dins la temàtica delinqüència, es van voler mesurar per separat seguint l'enfocament de gènere de l'estudi. Això ens ha permès observar el fenomen del *purple washing*, que es s'explica en un apartat més endavant.

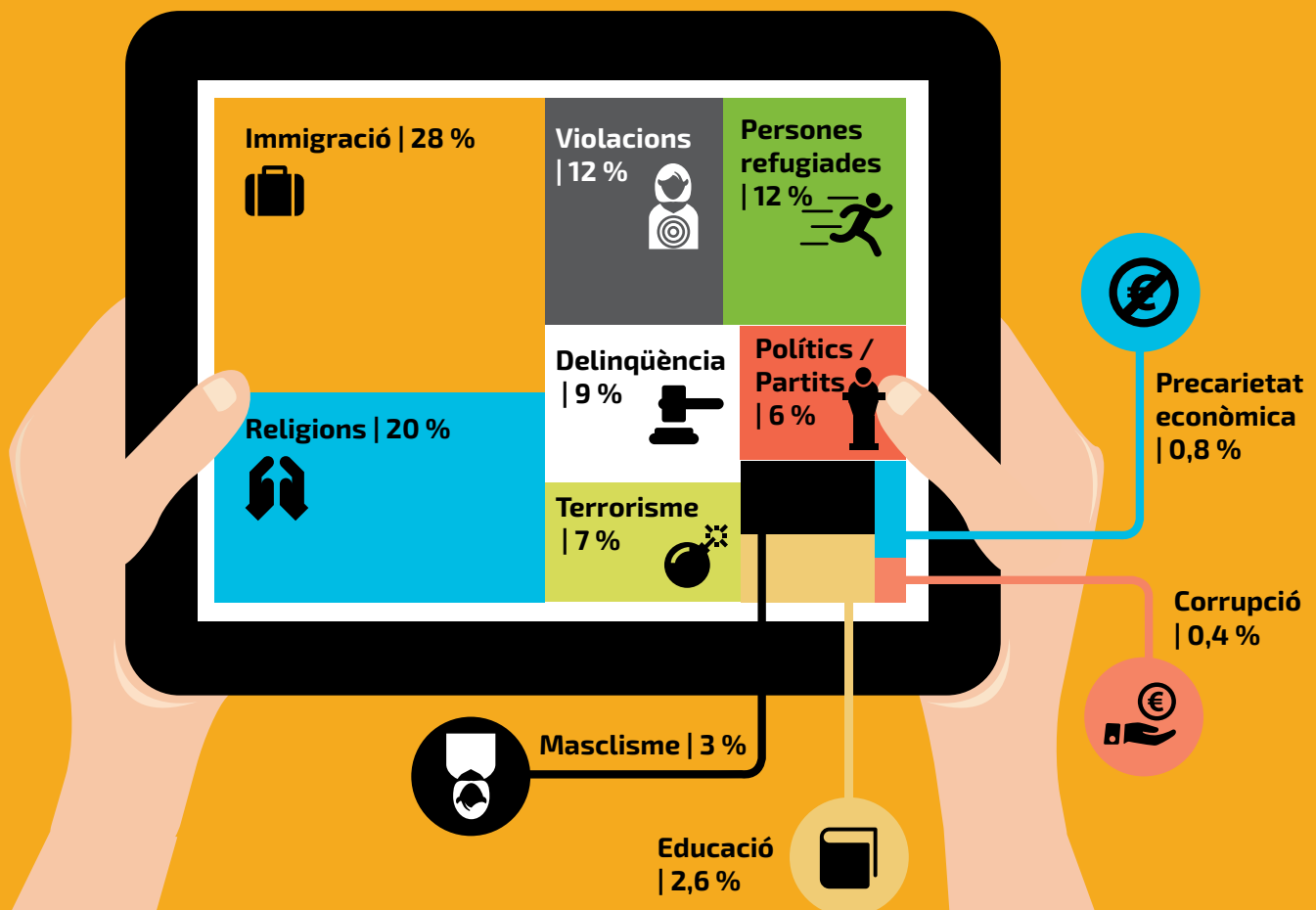
La delinqüència (9%), el terrorisme (7%) o els polítics/partits (6%) constitueixen altres temes coberts.

CONNEXIÓ TEMÀTICA

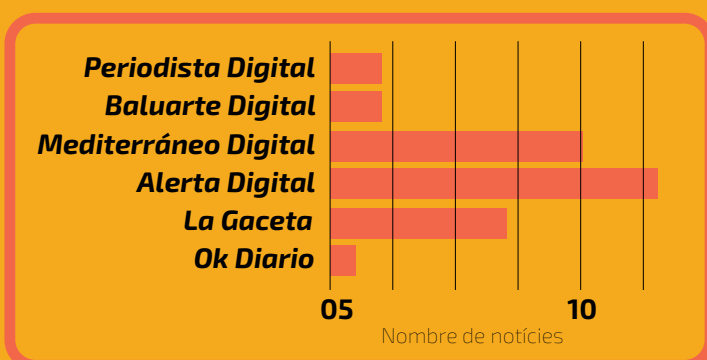
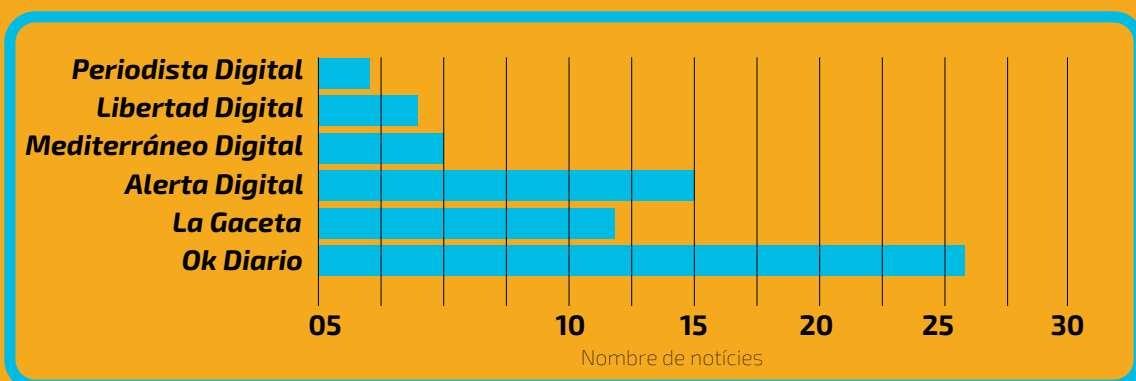
Després d'haver recollit les temàtiques que apareixen en major i menor grau, vam fer un creuament de dades per observar si hi havia notícies que cobrissin més d'una temàtica. En més d'un terç de la mostra de notícies van aparèixer els següents creuaments: els més rellevants són els que es mostren a continuació.

- Quan es produeix el que anomenem connexió temàtica entre terrorisme i musulmans, no s'està dient que el mitjà digui que els musulmans són terroristes. Tot i així, sí que hi ha una connexió temàtica entre aquests dos conceptes que fa que s'acabin associant de forma conjunta.

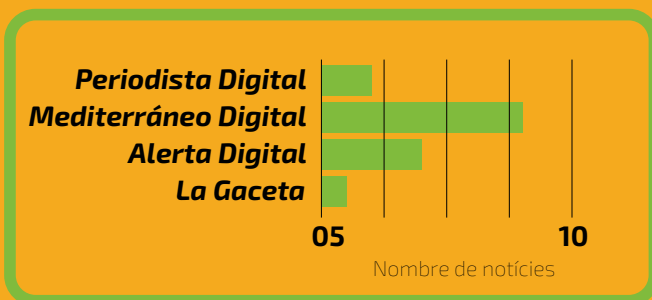
Els temes: immigració i islam

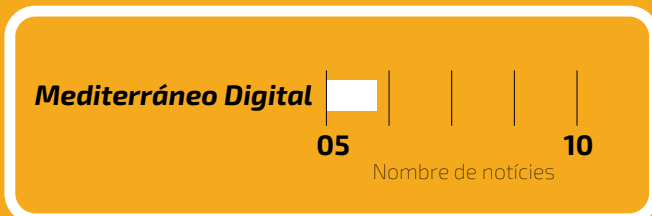
Vinculacions temàtiques

Delinqüència amb immigració, religions, persones refugiades

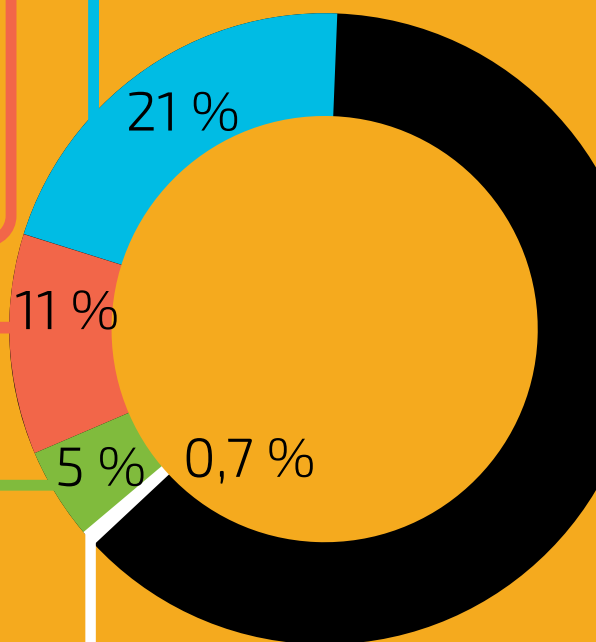

Violacions/abusos amb immigració, religions, persones refugiades

Delinqüència amb col·lectiu gitano

Terrorisme amb immigració, religions*, persones refugiades

*Nota: En més d'un 90% de les notícies analitzades, la temàtica religió es refereix a la religió de les persones musulmanes

- Terrorisme amb immigració, religions i persones refugiades: com s'observa al gràfic, *OK Diario* (amb diferència) i *Alerta Digital* són els mitjans que més exploten aquesta connexió temàtica.
- Violacions amb immigració, religions i persones refugiades: *Alerta Digital*, *Mediterráneo Digital* i en tercer lloc *La Gaceta* són els digitals que connecten aquests temes més sovint.
- Delinqüència amb immigració, religions i persones refugiades: de forma rellevant, *Mediterráneo Digital* i *Alerta Digital* s'encarreguen de connectar la delinqüència amb la immigració, les religions i les persones refugiades.
- Delinqüència amb membres del poble gitano: les dues úniques notícies de la mostra dedicades al poble gitano estan publicades a *Mediterráneo Digital*. Les dues es connecten amb la delinqüència; és a dir, no s'aporta cap representació positiva del poble gitano.

PURPLE WASHING I COSIFICACIÓ DE LA DONA

Durant l'anàlisi del discurs d'odi, hem detectat un tractament informatiu que es mereixia, com a mínim, un esment particular: el de les dones. Hem trobat masclisme, encobert o descarcat, misogínia, insults, casos de *purple washing*, paternalisme envers actors femenins de la informació i un ús del cos de les dones.

El fenomen conegut com a *purple washing*, un terme anglès encunyat a l'Estat espanyol per l'activista Brigitte Vasallo, consisteix a defensar polítiques racistes i xenòfobes amb l'argument que aniran en benefici de l'alliberament de les dones. En paraules de la mateixa Vasallo: "El 'purplewashing' no enmascara la islamofobia, sino que la legitima, la justifica. Construye un binomio antagónico entre derechos, en este caso, de las personas musulmanas, y derechos de las mujeres y que sitúa a las mujeres musulmanas en un limbo de invisibilidad que forma parte de la violencia sistémica y las excluye de las reivindicaciones hegemónicas de los derechos de las mujeres, que pasan a hacerse a su costa. Desde la perspectiva del purplewashing, las mujeres musulmanas, en tanto que musulmanas, no son mujeres" ("Del pornoburka al purplewashing, los trucos más sucios contra

el feminismo", *El Confidencial*, abril de 2016). En el cas que ens ocupa, mitjans que no només no demostren cap interès pels drets de les dones sinó que les insulten i les tracten informativament com un tros de carn, de cop i volta enarboren la bandera violeta quan es proposen de carregar contra determinades mesures polítiques o fins i tot religions. Un dels exemples més destacats és una notícia d'*Alerta Digital* que titula: "Jóvenes yazidíes estaban siendo vendidas como esclavas sexuales mientras mujeres de EEUU se manifestaban contra Trump" (07/02/2017). Mentre es defensa els drets de les jazidites, s'està desacreditant els col·lectius feministes opositors al nou president nord-americà. O un altre: "Musulmanes ejecutan a una niña y a una mujer embarazada" (*Mediterráneo Digital*, 02/02/2017). En aquest cas, se n'han anat fins a l'Afganistan per treure una notícia que victimitza les dones i criminalitza un col·lectiu religiós.

De notícies que vinculen violacions i abusos sexuals amb immigració, religió (islam) i refugiats, n'hi ha moltes. Lluny de demostrar cap interès pels atacs sexuals i les seves víctimes, les peces se centren en l'origen o la religió dels atacants. "Tres inmigrantes retransmiten en directo la violación a una mujer en Suecia" (*La Gaceta*, 23/01/2017); "3 inmigrantes violan a una chica y lo reproducen en directo por Facebook!" (*Mediterráneo Digital*, 23/01/2017); "[VÍDEO] Los tres macarras musulmanes violan a una sueca inconsciente y lo emiten en Facebook" (*Periodista Digital*, 24/01/2017). I els diaris digitals també contribueixen a la retransmissió de la violació publicant-ne el vídeo. "La jueza envía a prisión a un joven guineano acusado de una violación el fin de semana en Avilés" (*Alerta Digital*, 26/01/2017); "Tres menores suecas invitan a dos africanos a la casa de una de ellas y la velada termina con una violación y una brutal paliza" (*Alerta Digital*, 06/02/2017); "Europa oculta la violación de más de 1000 niños porque los autores son musulmanes" (*Mediterráneo Digital*, 08/02/2017); "Un matrimonio progre italiano adopta a un africano de 31 años y éste viola y deja embarazada a una niña vinculada a la pareja" (*Alerta Digital*, 11/01/2017); "La sueca que ha sido violada por 7 refugiados sirios tras encadenarla en un sótano" (*Periodista Digital*, 16/01/2017).

Recordem que el Codi Deontològic recomana esmentar l'origen o la nacionalitat d'un individu que ha comès un delicte només en cas que aquesta dada sigui noticable, atès que el

fet contrari representa un ús discriminatori de la informació i fomenta els estereotips negatius respecte certs col·lectius. En cap de les notícies esmentades ni de totes les aparegudes durant l'anàlisi no percebem una perspectiva feminista ni de gènere a l'hora de cobrir aquests fets.

L'únic element que percebem és que aquestes informacions apareixen en l'anomenada "connexió temàtica": les agressions sexuals apareixen de costat en informacions on també s'hi parla d'immigració i persones refugiades. Observem

sovint que aquestes notícies estan tractades des d'una mirada paternalista de les dones, a les quals consideren indefenses i víctimes. Un altre exemple on les dones victimitzades són qualificades de "mujeres indefensas": "*Un campeón de Kick boxing revienta a 4 musulmanes que intentaban violar a 2 mujeres*" (*Mediterráneo Digital*, 19/01/2017).

Les notícies sobre violacions –que en situacions de conflicte és considerada una arma de guerra– són comunes quan els autors són estrangers, però en canvi –tot i que no era l'objecte del nostre estudi– a primer cop d'ull no apareixien les violacions perpetrades pels autòctons.

També ens hem trobat amb insults directes a dones. Un dels exemples més flagrants és de "*la fulana sebosa de Soros*" amb què titllen en un titular la cancellera alemanya, Angela Merkel (*Alerta Digital*, 29/01/2017).

Per acabar, la cosificació de la dona es veu clarament en les peces sobre certàmens de bellesa. Sovint, a més, s'hi afegeixen judicis racistes. És el cas, per exemple, de: "*El multiculturalismo tiene atrofiado el buen gusto: Sephora Ikabala, de origen africano y bastante fea, Miss Helsinki 2017*" (*Alerta Digital*, 10/01/2017), amb fotografies de la guanyadora del concurs i les finalistes i el peu de foto "*Sobran los comentarios*". Sobre el mateix certamen, un altre titular: "*La broma malintencionada de Miss Finlandia*", i el subtítol "*Elegir Miss Finlandia a una inmigrante nigeriana a la que ni siquiera se le puede llamar agraciada salvo por cortesía parece una broma*" (*La Gaceta*, 09/01/2017). Amb una fotografia on la compara amb la noia que

va quedar en quart lloc, i un fotomuntatge que pretén comparar com s'hauria reaccionat si la guanyadora de Miss Nigèria hagués estat una dona amb la cara deformada.

Pocs dies després, en l'elecció de Miss Japó, el titular també se'l va endur l'origen africà

de la guanyadora:

"*Una joven de origen africano, elegida Miss Japón*" (*Alerta Digital*, 19/01/2017).

La vestimenta de la dona –com el hijab– o les parts del cos són utilitzades per fer aflorar els arguments del mitjà. Un exemple extrem: "*Las vaginas de las progres, 'caballo de Troya' de la islamización de Europa*".

Quan s'ha fet menció als genitals masculins, en canvi, apareixen positivitzats. "*Con un par: Donald Trump fulmina a la fiscal general en funciones que ordenó no defender el veto a inmigrantes y refugiados*" (*Alerta Digital*, 31/01/2017).

L'objecte d'estudi d'aquest observatori se centrava en el discurs d'odi en relació a col·lectius afectats pel racisme/xenofòbia, islamofòbia, antigitanisme i/o catalanofòbia, però, com indicàvem a l'inici, s'ha procurat tenir una mirada feminista i de gènere. Ens ha semblat suficientment rellevant parlar esment al tracte doblement o triplement discriminatori de les dones que ens hem anat trobant, i que s'afegeix a la discriminació que reben per raó de religió, origen, color de pell, ètnia o cultura.

NOTÍCIES FALSES

En la selecció de 308 notícies hem detectat algunes notícies falses, les quals han aflorat a partir del seguiment al cercador Google, la lectura de la premsa convencional i a través del compte de Twitter Malditobulo. Més enllà del fet que són una mostra de mal periodisme, cal preguntar-se si les notícies que apareixen com a falses es refereixen a una sèrie de temes que contribueixen a confirmar els prejudicis del mitjà (per exemple, en relació als atemptats/atacs).

Alguns exemples:

Es desmenteix que Trump hagi matat gihadistes en el primer dia de presidència. "[No,](#)

Trump no ha matado 100 yihadistas en su primer día La operación fue el jueves. Con Obama como Presidente

Tot i que en un inici *Mediterráneo Digital* informava d'un canvi d'escultura (d'una persona negra) en la Casa Blanca, després es descobria que Trump no va retirar el bust de Martin Luther King del despatx oval.

En l'assalt a un supermercat, que havien cobert molts dels mitjans de la mostra, la notícia que difonen destaca que l'atacant va cridar "Al·là és gran". Després es confirma que ni ho va cridar, ni era musulmà ni va fer l'acció per motivacions religioses.

A més de les falses, hi ha altres notícies que generen dubte de si són veraces, si es té en compte que no han aparegut replicades als mitjans convencionals. Una de les que generen dubtes -amb un titular que es recrea amb els detalls de l'acció- és la següent: "La sueca que ha sido violada por 7 refugiados sirios tras encadenarla en un sótano" (*Periodista Digital* 16/01/2017).

En d'altres casos, només hi ha una part que és veraç, l'altra es demostra falsa. A *Alerta Digital*, per exemple, es fan ressò de l'atemptat del Quebec per desacreditar el ministre canadenc: "El ridículo de Justin Trudeau: Uno de los autores de los disparos en la mezquita de Quebec se llama Mohamed Khadir y es musulmán" (30/01/2017). Després es comprova que Mojamed Khadir és considerat un testimoni dels fets. O en una altra notícia: "Tres años de libertad condicional a la periodista húngara que zancadilleó a un simpatizante del ISIS residente en España" (13/01/2017). La informació falsa és la relacionada amb el refugiats i la seva suposada vinculació amb el gihadisme.

Les notícies opinatives en seccions informatives són eines útils per difondre explícitament els estereotips i prejudicis del mitjà.

NOTÍCIES OPINATIVES

Les notícies opinatives en seccions informatives són comunes en tots els mitjans, la

majoria sense signar. Són eines útils, com s'explicarà en l'apartat de conclusions, per difondre explícitament els estereotips i prejudicis del mitjà en relació amb les persones d'origen estranger (siguin refugiades o immigrades), amb les persones musulmanes, etc.

Alerta Digital i *Dolça Catalunya* són els exemples més paradigmàtics. El primer digital inclou notícies opinatives amb titulars informatius: "Trump critica a Merkel por su política de puertas abiertas y ésta le responde que Europa es dueña de su propio destino" (17/01/2017). En d'altres casos el titular ja és totalment opinatiu: "El multiculturalismo o el caballo de Troya del islamismo" (26/01/2017). En aquest cas, la peça podria ser perfectament una editorial: "La islamización de Europa" (23/01/2017)

Dolça Catalunya és un altre exemple ja que els onze posts observats inclouen títols opinatius, paràgrafs amb reflexions d'opinió o directament tot l'article ja segueix aquest gènere. En el cas d'aquest blog que funciona com a web, les denominacions que ratllen l'insult: "dèspotes" per referir-se a governants locals de Sant Cugat; o bé la notícia "Masih, el de ERC, también va como una moto y en 12 años ha aprendido a llevar subvenciones como el nacionalista más eixerit. También ha aprendido a mentir con los políticos locales" (08/02/2017). Les connexions demagògiques també apareixen en la selecció de notícies: "4 años por lo de Blanquerna. ¿Y por la salvajada a las chicas de la Selección?" (18/01/2017). Els posts no van firmats.

Un altre exemple de digital amb forta presència d'aquesta pràctica és *Mediterráneo Digital*. "Feministas se manifiestan contra Trump y a favor del Islam" (23/01/2017). Algunes expressions que proven el caràcter opinatiu de la mateixa: "La reyerta urbanita no procede de los pijoprogres "made in New York"; "La caverna, horda o troquel" o "la absurdidad y la enajenación de sus eslóganes".

IMPACTE DE LES NOTÍCIES

El focus del primer Estudi Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació han estat els mitjans digitals d'espectre ideològic de dretes, alguns d'ells altaveus de les posicions de l'extrema dreta. Tot i ser mitjans marginals en relació a les dades de tràfic, alguns d'ells tenen un cert impacte a les xarxes socials i sobretot són generadors d'opinió i de discurs.

Mitjà	Xarxes socials. Persones seguidores Twitter**	Xarxes socials. M'agradaes Facebook**
<i>Libertad Digital</i>	79.543	76.220
<i>OK Diario</i>	40.912	208.183
<i>Periodista Digital</i>	46.212	17.924
<i>La Gaceta</i>	176.844	28.880
<i>Alerta Digital</i>	1.510	1524
<i>Dolça Catalunya</i>	12793	18.630
<i>Mediterráneo Digital</i>	65.577	13.894
<i>Baluart Digital</i>	830	3666

**Dades de desembre del 2016.

L'impacte de les notícies que hem analitzat ha estat molt divers. Hem anat recollint manualment les comparticions, m'agradaes, repiulades i preferits a partir de la primera publicació a les xarxes socials que feia el mitjà. La recollida d'aquestes dades l'hem fet com a mínim una setmana després de la publicació. Una primera anàlisi de l'impacte la fem tenint en compte el nombre de persones seguidores i m'agradaes dels comptes corporatius de cada mitjà, a Twitter i a Facebook. Així, *OK Diario* és el mitjà que més impacte té a Facebook (208.000 m'agradaes), seguit de *Libertad Digital* (76.000) i *La Gaceta* (28.000). A Twitter, els mitjans que tenen més persones seguidores són *La Gaceta* (176.000), *Libertad Digital* (79.000) i *Mediterráneo Digital* (65.000).

A l'altre extrem, en els mitjans amb menys seguidors i m'agradaes, tenim *Alerta Digital*, que té 1.500 persones seguidores a Twitter i 1.500 m'agradaes a Facebook. El mitjà més residual a nivell de xarxes socials és *Baluart Digital*, que malgrat té 3.600 m'agradaes a Facebook, només té 830 seguidors a Twitter.

Ens hem centrat doncs a veure els mitjans que tenen més impacte:

La Gaceta: és el mitjà que més interacció ha generat, sobretot a Facebook però també a Twitter. Alguns dels temes o actors que generen més comparticions i repiulades: terrorisme, refugiats, declaracions d'extrema dreta (com la cimera de Coblenza) i el burca, entre d'altres.

OK Diario: a Twitter aquest mitjà ha generat un seguiment moderat. Els temes que han atret més l'atenció han estat el terrorisme i el decret anti-migratori i anti-musulmà de Donald Trump, per citar dos exemples.

Libertad Digital: de les 13 notícies que havíem recollit del diari digital, les que han rebut una major atenció a Twitter han estat les referides a la llengua, dins de l'eix de catalanofòbia. Un exemple de notícia amb força comparticions ha estat: "Sancionan a una juez en Cataluña por no entender el catalán hablado".

Mediterráneo Digital: aquest digital a Twitter ha generat una atenció relativa. Els temes que més han interessat han estat relacionats amb delinqüència, i especialment sobre violacions. El cas "Un musulmán entra a un Mercadona de Orense disparando al grito de 'Alá es grande'" va generar molta interacció.

Els recursos que permeten més interacció són les fotografies impactants i els vídeos. Ara bé, d'entrada és molt important el pes que tingui aquell mitjà en cada xarxa (nombre de seguidors a Twitter, nombre de m'agradaes a Facebook). Per un defecte en la recollida, no hem obtingut dades de Facebook dels següents mitjans: *Mediterráneo Digital*, *OK Diario* i *Libertad Digital*. En futurs informes, es farà un estudi més detallat (i automatitzat, en la mesura del possible) de la recollida de dades i de l'anàlisi del contingut dels posts per poder avaluar l'impacte d'aquests o d'altres mitjans de forma més rigorosa.

RESULTATS PER MITJÀ (RESUM)

MITJÀ: ALERTA DIGITAL

Nombre de notícies analitzades: 77

Avaluació general del mitjà en relació amb l'anàlisi realitzada:

De les 77 notícies analitzades, només 15 es poden considerar "neutres". 42 es referien a persones potencialment afectades pel racisme/xenofòbia, 29 per la islamofòbia i 7 per la catalanofòbia.

És important assenyalar que la suma dels àmbits (racisme/xenofòbia, islamofòbia i catalanofòbia/antigitanisme) no necessàriament equivaldrà al total de notícies, ja que hi ha peces que acumulen més d'un àmbit.

Alerta Digital és un portal molt centrat a combatre això que ells anomenen mundialisme/globalisme i a denunciar el suposat 're-emplaçament' de la població blanca europea per població immigrant (*ergo* del cristianisme per l'islamisme). Barreja l'opinió en les peces informatives molt sovint. On hem trobat les peces més neutres és quan reproduïen el discurs polític que tenen més assumit. Hem d'esmentar que quan Donald Trump va guanyar les eleccions a la presidència dels EUA van tenir, durant uns dies, un *pop-up* amb una suposada salutació de Trump als lectors d'AD, una bandera nord-americana a la capçalera del diari i tot plegat vacompanyat d'un himne oficial dels EUA.

MITJÀ: BALUARTE DIGITAL

Nombre de notícies analitzades: 14

Avaluació general del mitjà en relació amb l'anàlisi realitzada:

Baluarte Digital és el mitjà amb menys tràfic dels vuit analitzats. Els preocupa molt el tema identitari, per això tenen una secció que es diu *Desafío Separatista*. Del total de notícies analitzades (14), en trobem 7 sobre persones potencialment afectades pel racisme/xenofòbia, 5 per la islamofòbia i 4 per la catalanofòbia.

Només s'ha detectat tres notícies neutres d'entre les 14 analitzades. En cap cas s'ha trobat una notícia amb discurs caritatiu/paternalista cap als col·lectius citats anteriorment, ni tampoc cap notícia constitutiva de ser una bona pràctica periodística. El mitjà només inclou fotografies, no hi ha vídeos.

S'empren titulars que cridin l'atenció, com per exemple "*CatalApp: La aplicación separatista que discrimina a los comercios en español*" (12/01/2017). No tan sols trobem l'ús de l'adjectiu "separatista" per acompanyar el nom aplicació, sinó que el verb que s'empra és "discrimina", un verb connotat. S'hagués pogut escollir un altre verb "puntúa", "evalúa", ja que es tracta d'una aplicació que avalua el nivell de català dels comerciants i classifica les botigues en funció d'això.

En la petita mostra que hem recollit en un mes, destaca la presència d'una notícia que agrupa diverses estratègies de discurs d'odi al mateix temps "*Suecia, Alemania y Austria recoge más de 2.000 delitos realizados por refugiados*" (21/01/2017): per una banda, l'ús de la fotografia de Google plena d'icones on s'han produït suposats delictes per part de persones refugiades genera un efecte de "saturació" i contribueix a confirmar l'estereotip del mitjà. Alhora, la notícia segueix l'estratègia de tria o pesca d'informació europea que permeti confirmar els prejudicis del mitjà. És una notícia pseudoopinativa que pretén deslegitimar els governs dels tres països europeus que han permès l'acollida de persones refugiades. "*Alemania ha sido el país más forzado a acoger refugiados presionados por los propios políticos, Merkel tiene un gran posicionamiento internacionalista por su militancia en la CDU de la RDA que estaba integrada en el SED. Alemania siendo la principal potencia económica europea ha sido el que más refugiados ha recibido, casi un millón y medio. Y dónde también ha sido foco de delitos masivos perpetrados por refugiados.*" O en un altre moment de la notícia s'indica: "*La desvinculación social y el populismo ha permitido a millones de refugiados instalarse por Europa y aceptados por las distintas campañas sociales y de propaganda realizadas.*" Finalment en aquesta notícia opera la connexió temàtica entre delinqüència i persones refugiades.

Si bé s'ha vist que s'han trobat notícies que deslegitimen els actors que combaten el discurs d'odi, no s'ha detectat cap notícia de reproducció acrítica de discursos d'odi d'actors.

El to de les notícies té certa coincidència amb *Mediterráneo Digital*. Un exemple és la notícia sobre el nou senador d'ERC: "*Un indio será el sustituto de Santiago Vidal en el Senado Español*" (24/01/2017). Es posa l'èmfasi en l'origen del subjecte, com a element sorprenent. A *Mediterráneo Digital* aquesta notícia un titular semblant: "*Un indio jura el cargo como nuevo*

senador de ERC 'hasta la República catalana'" (07/02/2017).

El discurs d'odi és emprat per tot l'espectre ideològic. Una mostra és la notícia que dediquen a l'equip del programa Salvados: "*El director del programa 'Salvados' cree que el ciudadano español es 'bastante corto'*" (10/01/2017). Amb un epígraf curiós (*Xenofobia*) que demostra que hi ha hagut una confusió amb el terme, vehiculen aquest tipus de frases: "*El director de contenidos del programa presentado por Jordi Évole destila odio, xenofobia y sectarismo en su cuenta de Twitter.*" Aquesta notícia, amb un to contundent contra el discurs d'odi, topa amb altres notícies sobre persones immigrades on el mitjà omet la problemàtica.

El cas de la regidora de Badalona Fàtima Taleb atrau força atenció del mitjà: fins a tres peces dedica el digital a parlar-ne (31/01/2017, 01/02/2017 i 02/02/2017). Si la línia editorial és coincident amb l'argument principal de la notícia, aleshores el to acostuma a ser de notícia neutre ("*Denuncian a Fatima Taleb por acusar de racista a una ciudadana*"). Si en canvi recullen una notícia amb un argument que no coincideix amb la línia, s'empren diversos recursos per desacreditar els actors que sostenen aquestes tesis contràries ("*Fatima Taleb acusa a los vecinos de Badalona de racismo e islamofobia*", titular sota un epígraf propi de discurs d'odi que diu "*Parasitismo social*" i subtítol que sosté "*La regidora de ultrazquierda separatista de origen marroquí Fatima Taleb ha acusado a los vecinos de Badalona de insultarla*").

En el titular "*Fatima Taleb acusa a los vecinos de Badalona de racismo e islamofobia*" hi ha un implícit enganyós, ja que es fa una generalització que implica que Taleb considera tots els veïns i veïnes de Badalona racistes i xenòfobs, quan en realitat es queixa d'uns atacs que ha rebut per part d'alguns veïns i atribueix a l'exalcalde Xavier Garcia Albiol el fet d'haver difós ideari racista. Com la mateixa notícia diu després (a diferència del que assegurava en el titular): "*La regidora de Guanyem Badalona en Comú (Podemos, CUP y En Comú) acusa a Xavier García Albiol de los insultos que ha recibido por parte de conciudadanos de Badalona. Ha publicado en Facebook un escrito que denuncia dichos actos que han realizado los vecinos de Badalona contra ella.*"

Com en el cas de l'epígraf "Parasitismo social", n'hi ha d'altres a destacar en les 14 notícies analitzades, com ara "*Odio ideológico*"; "*Desfalco público*". Quan apareixen, aquests

elements tematitzadors eleven el to de discurs d'odi. L'epígraf "*Desfalco público*" apareix juntament amb el titular "*La Generalitat de Cataluña destinará un millón de euros para acoger refugiados*", fet que eleva una suposada notícia neutra al to de discurs d'odi.

El mitjà genera notícies pròpies però sense documentar-se o contextualitzar el fet. Per exemple, en fan una a partir d'una enquesta pròpia "*Nuestros lectores creen que hay 'Mucho' adoctrinamiento infantil en Cataluña*" (10/01/2017) o a partir de piulades, com vèiem en la notícia del director de Salvados. La notícia del 17/01/2017 se centra en el nivell d'ortografia castellana del president Puigdemont ("*Puigdemont le envía a Rajoy una carta llena de faltas de ortografía*").

L'opinió també s'escola en les notícies. En la notícia del 14/01/17 feien el següent judici: "*Patrizia Mirigliani, organizadora del certamen Miss Italia dijo 'No existe ofensa más grande que la desfiguración del rostro de una persona, el intento de borrarle la identidad, la sonrisa, la belleza'. Pero obviando que cada persona es responsable en su vida de la elección de su pareja sentimental.*"

A vegades destaquen notícies mal redactades: "*Vinieron dos policías que pudieron reducir la persona, donde los testigos en el recinto testificaron que la persona que iba armada pronunció estas palabras*" (11/01/17).

MITJÀ: DOLÇA CATALUNYA

Nombre de notícies analitzades: 11

Avaluació general del mitjà en relació amb l'anàlisi realitzada:

Malgrat l'aparença de blog senzill, Dolça Catalunya va més enllà tant en la capacitat de generar contingut –entre quatre i 20 notícies diàries, a més de l'edició de vídeos- així com en el seu impacte en xarxes socials, sobretot a Facebook. No inclou publicitat.

De les 11 notícies analitzades, se n'han detectat 11 referides a persones afectades potencialment per la catalanofòbia i tres pel racisme/xenofòbia. Recordem que les notícies analitzades poden cobrir més d'un àmbit: en la notícia "Las amistades peligrosas del senador indio de ERC que no sabe hablar" es parla del senador d'origen indi (èmfasi en el seu origen) i en la seva militància a un partit català (èmfasi en la cultura).

En la majoria de notícies, la diferència entre opinió i informació no existeix. (ex. Per anomenar el PSC en diuen el PSC-Partit Suïcida de Catalunya).

En la majoria de notícies aquest digital té un únic tema: la defensa de la pertinença de Catalunya a Espanya, causa per la qual no dubta a exagerar, tergiversar, ocultar o directament sembla ratllar la mentida. En la selecció de notícies no sembla que hi hagi una voluntat d'explicar la realitat, sinó només d'oferir-la en píndoles seleccionades per tal de bastir un relat en relació a Catalunya.

A partir de la lectura de notícies, especulem sobre un possible relat del mitjà: Catalunya seria un règim autoritari controlat per una elit nacionalista corrupta que tracta mitjançant la repressió, la manipulació i la mentida d'empènyer el poble català lluny d'Espanya. I tot això gràcies a la total inacció dels poders de Madrid i a pesar de l'heroica resistència de nuclis com la mateixa *Dolça Catalunya* que, tot i petits, compten amb el suport i amor massiu del poble.

La catalanofòbia del mitjà és fàcil de percebre en aquest relat general però el diari evita el llenguatge ofensiu o insultant al conjunt dels catalans i centrant les burles i insults als polítics, activistes o persones anònimes d'ideologia catalanista o independentista. Amb tot, els atacs al sistema educatiu català o a persones pel seu cognom o origen permeten recopilar exemples de discurs d'odi més explícit.

El mitjà difon tant vídeos com fotografies.

MITJÀ: LA GACETA

Nombre de notícies analitzades: 56

Avaluació general del mitjà en relació amb l'anàlisi realitzada:

Tant per l'estil del redactat com pel tipus de seccions és un digital que mira d'assemblar-se tan com pot a la premsa tradicional però amb una línia editorial clarament marcada cap a l'extrema dreta, l'integrisme catòlic, l'espanyolisme i una forta tendència masclista.

De les 56 notícies analitzades, 29 es refereixen a persones potencialment afectades pel racisme/xenofòbia, 34 per la islamofòbia i quatre per la catalanofòbia. Només s'han detectat cinc notícies neutres.

En aquest sentit, detectem en l'elecció de les notícies i el seu enfocament una sèrie «d'obsessions» del mitjà en pocs temes que es repeteixen de forma recurrent: la pèrdua d'influència de l'Església, l'homosexualitat i la transsexualitat, el supremacisme nacional i lingüístic espanyol, la immigració i l'«islamització d'Europa» i la creació d'un espai polític d'extrema dreta a nivell paneuropeu i ara, amb Trump, nord-americà.

És en aquest darrer punt on es nota més una "agenda política" entre les motivacions de la línia editorial del mitjà. La promoció d'una alternativa política paneuropea –que a l'Estat espanyol representaria Vox, encara que també es defensen altres opcions més a la dreta o els sectors més extrems del PP– i un discurs contra la Unió Europea aplicable en el cas francès o britànic però no en l'espanyol.

La islamofòbia aquí no es mostra clarament –la majoria de textos intenten mantenir un llenguatge neutre–, sinó amb una tria de notícies que confirmen els prejudicis del mitjà. Per exemple, només es publiquen històries de violència masclista i violacions si els agressors són estrangers. En un cas extrem, s'arriba a denunciar la misogínia d'una conferència islàmica convocada a Austràlia. Qualsevol incident serveix per reforçar la por al que sovint s'anomena "invasió islàmica", en uns articles en què s'expliquen com si fossin fets provats la relació entre delinqüència i migració o una suposada agenda internacional –en la que col·laboraria la gran majoria de mitjans– per omplir Europa de musulmans sense que se sàpiga exactament per què.

S'observa, per tant, un silenciament d'aquelles notícies que no encaixin en aquesta visió del món prèviament decidida. Així, *La Gaceta*, que publica qualsevol incident violent generat per musulmans arreu d'Europa, no va publicar ni una línia de l'atemptat islamòfob que va assassinar sis persones al Quebec.

En aquest mitjà les notícies no apareixen citades per secció de forma clara.

El mitjà utilitza tant vídeos com fotos.

MITJÀ: LIBERTAD DIGITAL

Nombre de notícies analitzades: 13

Avaluació general del mitjà en relació amb l'anàlisi realitzada:

És un mitjà centrat en la part identitària i d'opinió: les primeres notícies ja ho evidencien.

De les 13 notícies, vuit són sobre la temàtica de discriminació cap a la cultura (qüestions lingüístiques) i les altres cinc tenen relació amb el terrorisme o amb el veto contra la immigració de Donald Trump (un veto que decreta el president per evitar l'entrada de persones musulmanes de determinats països i que s'insereix en la lluita antiterrorista).

De les 13 notícies, només se n'ha detectat una de neutra.

Hi ha força notícies provinents només de fonts policials, sense altres fonts o context.

El mitjà empra tant vídeos com fotografies. En el text, fa servir negretes per emfatitzar trossos de cites, entre d'altres.

MITJÀ: MEDITERRÁNEO DIGITAL

Nombre de notícies analitzades: 52

Avaluació general del mitjà en relació amb l'anàlisi realitzada:

Mediterráneo digital s'autodenomina "políticament incorrecte" a la capçalera del seu portal. La majoria de notícies se centren en la política espanyola, però tenen dues seccions nodrides com ara l'anomenada "Desafío independentista", de política catalana o la relació entre Catalunya i l'Estat, i una de "Sucesos".

El mitjà utilitza diverses estratègies discursives en l'àmbit del discurs d'odi (racisme/xenofòbia, islamòfobia, discriminació per ètnia/cultura).

En les notícies de delinqüència, terrorisme o abusos sexuals, sempre es menciona l'origen dels agressors o perpetradors o bé se'n diu que són musulmans; en canvi, hi ha una invisibilització de les persones espanyoles que apareixen en les mateixes notícies com a "ro-bats", "agredits". És una de les tendències més fortes del mitjà, la visibilització de l'origen de la persona en aquest tipus de casos.

Hi ha un altre fenomen: la tendència a agafar/pescar notícies d'arreu del món que "provin" els estereotips en relació a la immigració: les persones migrades reben més ajuts que les autòctones (i no n'haurien de cobrar); les persones migrades delinqueixen més que

les autòctones; els musulmans no tracten bé les dones; els i les refugiades han vingut per aprofitar-se del sistema d'ajuts d'Europa.

De les 52 notícies analitzades, no se n'ha trobat cap que inciti directament a la violència o insultin explícitament els col·lectius implicats, però sí que es difonen greuges o accions negatives d'aquestes persones de manera que la conclusió sigui la mateixa.

La difusió d'accions negatives i la revelació de l'origen o la confessió de la persona en notícies de successos són les dues grans tendències del mitjà. En canvi, gairebé mai –a excepció de les notícies opinatives– no es deslegitimen els actors que combaten el discurs d'odi o simplement defensen la no-discriminació (o actors, més en general, que xoquen amb la ideologia del mitjà).

En l'anàlisi s'han detectat notícies opinatives –algunes signades, algunes no– en el lloc de notícies del gènere sec, fet que contribueix a la confusió de les lectores. I en d'altres ocasions hi ha notícies amb titulars informatius però que inclouen paràgrafs totalment opinatius.

S'ha detectat alguna notícia falsa (ex. Notícia del bust al despatx Oval), sense que el mitjà la rectificqués després.

Mediterráneo digital utilitza fotografies diverses, però mai inclou peus de fotografia. No s'inclouen vídeos en cap de les notícies de la mostra que hem recollit.

Un fet a destacar en el període analitzat és la crisi arran de la notícia misògina "*Por qué las mujeres feministas son más feas que las normales?*". Una twittera va reaccionar contra la notícia misògina i sexista i va contactar amb els anunciants del digital. Va aconseguir que algunes empreses [deixessin d'anunciar-se](#) al digital. La reacció del portal va ser immediata: defensar la llibertat d'expressió en una editorial que feia menció a la polèmica.

MITJÀ: OK DIARIO

Nombre de notícies analitzades: 70

Avaluació general del mitjà en relació amb l'anàlisi realitzada:

El mitjà s'autoanomena "*OK Diario. El sitio de los inconformistas*". Se centren molt en política espanyola i en concret, madrilenya, espe-

cialment els interessa Podemos i el PSOE. Durant el mes analitzat, hem trobat notícies dels següents temes: 48 notícies sobre persones i/o col·lectius afectats pel racisme/xenofòbia, 28 per la islamofòbia i dues per la catalanofòbia. Moltes de les notícies són de la secció "España", "Internacional" i la secció que han creat ells, "Estados Unidos".

És un mitjà que en general utilitza un to més neutre que altres digitals (com ara *Periodista Digital* o *Libertad Digital*). De fet, 43 de les 70 notícies analitzades tenen un to "més neutre", similar a l'emprat als mitjans convencionals massius. Com ja indicàvem a la introducció, hem emprat la categoria "notícies neutrals" per distingir-les d'aquelles que explícitament difonen estereotips i prejudicis del mitjà. No hi ha cap mitjà neutral, tots tenen una línia ideològica, però en les notícies que nosaltres hem anomenat "neutrals" les estratègies per difondre missatges ideològics són més sofisticades: a partir de la tria del tema, de les fonts, de la presentació dels actors, de l'ús d'uns verbs o uns altres, etc.

El fet que Donald Trump decretés al gener un veto a l'accés al país de les persones musulmanes de diversos països va generar un gran nombre de notícies sobre el seguiment del fet i això ha fet que hagin augmentat les notícies neutrals.

Només s'ha trobat una notícia amb visió paternalista o caritativa i cap bona pràctica.

La connexió temàtica entre terrorisme i persones immigrades, persones refugiades i musulmanes es percep en 26 de les 70 notícies analitzades, un 37%.

Abunden les notícies amb fonts policials.

En el mitjà s'empren tant vídeos com fotos.

MITJÀ: PERIODISTA DIGITAL

Nombre de notícies analitzades: 15

Avaluació general del mitjà en relació amb l'anàlisi realitzada:

A *Periodista Digital* s'han analitzat 15 notícies d'entre les quals no n'hi ha cap que sigui neutra. De les 15, cinc es referien a persones afectades potencialment pel racisme/xenofòbia, vuit per la islamofòbia i cinc per la catalanofòbia.

Aquest és un mitjà més centrat en la guerra pels clicks i per a fer-ho utilitza tots els recursos a l'abast. Empra el que s'anomena respectivament *clickbaiting*, un terme pejoratiu que designa els continguts web que permeten captar publicitat: s'intenta despertar la curiositat de les persones lectores a partir d'enfocaments cridaners i mostrant titulars, fotos i vídeos que atreguin l'atenció.

Així, les notícies masclistes i que cosifiquen la dona conviuen amb les xafarderies de les estrelles televisives, resums espectacularitzats de les tertúlies polítiques i vídeos virals escabrosos que són introduïts per titulars adjectivats ("*El indignante vídeo que*" o "*El vil castigo...*"). En aquest sentit, la majoria de continguts de caràcter xenòfob o islamòfob tenen sovint aquest vessant més escabros ("La brutal paliza..."). S'empren epígrafs o avantítols que a vegades són més informatius i d'altres totalment connotats. Per exemple: "*Las patrullas de la 'generación haram' siembran el terror en Austria*".

Però amb tot, el digital *Periodista Digital* és rellevant per dos motius. En primer lloc, i molt per sobre de la majoria de digitals d'aquest tipus, utilitza llenguatge insultant ("*chuleta musulmán*"; "*perturbado*"). En segon lloc, és un mitjà que fa un ús massiu i constant de notícies falses que publiquen sense rectificar mai.

CONCLUSIONS GLOBALES

L'objectiu general de l'Estudi 2016-2017 de l'Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació és detectar si els mitjans de comunicació poden fomentar el discurs d'odi cap a col·lectius potencialment afectats pel racisme-xenofòbia, la islamofòbia, l'antigitanisme i la catalanofòbia.

Selecció de notícies: de les 308 notícies analitzades, hem observat que en la majoria de notícies (52%) es refereixen a actors (grups o persones) afectats potencialment pel racisme i la xenofòbia; en segon lloc, un 35% són notícies amb persones o grups afectats per la islamofòbia i, finalment, hi ha un 11% de notícies on apareixen persones o grups afectades per la catalanofòbia i/o l'antigitanisme. Només dues notícies són referides a l'antigitanisme. Que es refereixin a aquests actors no vol dir que els donin la paraula: només hi ha una petita minoria de notícies on aquests col·lectius apareixen com a font.

Discurs d'odi: L'anàlisi de les 308 peces periodístiques dels vuit mitjans digitals (*Alerta Digital, Baluarte Digital, Dolça Catalunya, La Gaceta, Libertad Digital, Mediterráneo Digital, OK Diario* i *Periodista Digital*) durant el període del 9 de gener al 9 de febrer de 2017 ens ha permès concloure que els vuit portals contribueixen, en diferents graus, a fomentar el discurs d'odi cap als col·lectius afectats pel racisme-xenofòbia, la islamofòbia, l'antigitanisme i la catalanofòbia. Els grups més afectats són els que pateixen el racisme i la xenofòbia i/o la islamofòbia.

A l'hora d'analitzar les notícies, vam realitzar una fitxa amb les hipòtesis: una sèrie d'estratègies discursives que pressuposàvem que s'emprarien per fomentar aquest discurs d'odi. Quan la notícia no complia cap d'aquests requisits, consideràvem que es tractava d'una notícia neutra. En la metodologia ja indicàvem que es tractava d'una denominació imperfecta. Aquestes van ser les estratègies de sortida:

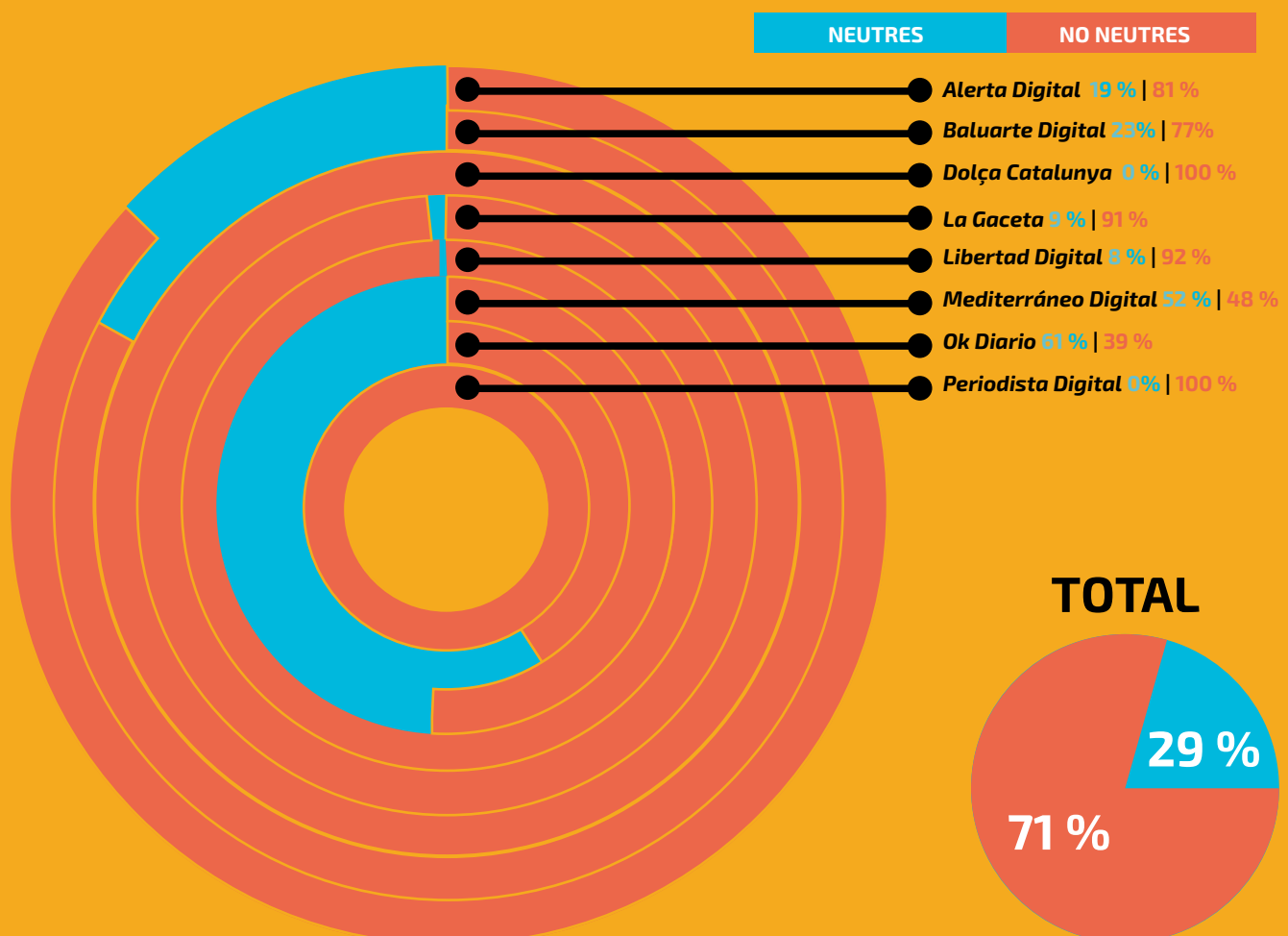
- Llenguatge que fomenta l'odi amb incitació a la violència, insults, injúries cap al col·lectiu: denominació dels actors, accions que se'ls atribueix als actors.
- Reproducció no crítica dels discurs de l'odi d'algun dels actors (ex. Reproducció d'idees nazis)

- Deslegitimació d'accions/actors que combaten el discurs de l'odi (ex. Deslegitimació del TEDH)
- Estereotips, generalitzacions negatives sobre un col·lectiu
- Les característiques que aporten dels actors (origen, color de pell, ètnia, cultura, religió) NO són rellevants per la notícia.
- Denominacions negatives dels grups de l'estudi (adjectius, substantius, expressions) però que no arriben a l'insult/injúria (adjectius, noms, expressions)
- Atribució d'accions negatives als grups de l'estudi però que no arriben a l'insult/injúria (exemple: verbs connotats)
- Fotos/vídeos negatives dels grups d'estudi però que no arriben a l'insult/injúria
- Reproducció esquema ells-nosaltres

Doncs bé, de la mostra només el 29% de les notícies detectades es poden considerar neutres, i el 71% seguien alguna de les estratègies mencionades.

Periodista Digital, *Libertad Digital*, *Dolça Catalunya*, *La Gaceta*, *Alerta Digital* i *Baluart Digital* serien els mitjans amb menys "notícies neutres", mentre que *Mediterráneo Digital* i sobretot *OK Diario* serien els mitjans que, a nivell numèric, combinen més notícies que no segueixen les estratègies de discurs d'odi que es detallaran tot seguit.

Un terç de notícies neutres

ESTRATÈGIES PER MITJÀ

El fet que la majoria d'aquests mitjans se situïn en l'espectre ideològic de la dreta o alguns de l'extrema dreta fa que, malgrat les diferències, hi hagi una línia de continuïtat -amb alguna excepció- en les estratègies que segueixen. Hi ha també una certa coincidència en els temes que cobreixen.

Periodista Digital i *Dolça Catalunya* són els que vehiculen de forma més explícita, recorrent a l'insult si és necessari, els prejudicis i estereotips del mitjà, que es corresponen amb els de l'extrema dreta. El primer emprà tècniques per competir en l'anomenada guerra dels clicks, mentre que el segon, a l'altre extrem, ni tan sols admet publicitat.

Alerta Digital i *Mediterráneo Digital* inclouen moltes notícies islamòfobes, més que en d'altres mitjans. El primer, *Alerta Digital*, tant mostra discurs d'odi contra els col·lectius afectats, com alhora vehicula un to molt dur amb les institucions o partits que fomenten l'anomenat multiculturalisme i que, al seu parer, contribueixen a una suposada "islamització d'Europa". El segon mitjà, *Mediterráneo Digital*, es dedica a visibilitzar l'origen i la religió en casos de violació, delinqüència i, en menor grau, terrorisme. Ho fa amb un to menys explícit que *Alerta Digital*.

En *La Gaceta*, el racisme-xenofòbia o la islamofòbia no es mostren clarament -intenten emprar un discurs més neutre; ara bé, fan una tria de les notícies que confirmen els prejudicis del mitjà. Per exemple, només es publiquen històries de violència masclista i violacions si els agressors són estrangers. Són un mitjà situat en l'espectre d'extrema dreta i catòlic.

OK Diario és el mitjà que té un to que intenta equiparar-se més a la premsa convencional. Utilitza tècniques més sofisticades per difondre la línia editorial: tria de temes i enfocaments, pesca d'informacions internacionals o connexió temàtica (terrorisme i refugiats, per exemple). És un dels mitjans que penetra més enllà del públic afí i el seu impacte queda

amplificat per la projecció pública del seu propietari, Eduardo Inda.

Baluart Digital és un cas a part. Es va incloure perquè seguia en major grau la política catalana, però és el mitjà amb un impacte més petit dels estudiats, amb un origen poc clar (el web no descriu qui són ni tampoc el seu "avís legal") i treu les informacions a remolc dels altres.

En la fitxa d'anàlisi també observàvem altres elements, entre ells indicadors de males pràctiques específicament de la pràctica periodística (falta de fonts, falta de context, etc.), la presència o no d'un discurs paternalista/caritatiu cap als col·lectius afectats pels tres eixos indicats anteriorment i finalment, indicadors de bones pràctiques.

-Discurs paternalista/caritatiu residual:

Tan sols en una notícia de tot l'anàlisi hem detectat un discurs paternalista o caritatiu. És una notícia d'*OK Diario* on es veu un vídeo d'un home que s'està ofegant: "*Indignación en Italia porque nadie ayudó a un inmigrante que se ahogó en el Gran Canal de Venecia*" (26/01/2017).

-Bones pràctiques residuals: Només en tres notícies de tot l'estudi percebem bones pràctiques (3 de 308).

A *Alerta Digital* (10/01/2017) a la notícia "*Alumnos de la Universidad de Londres rechazan a los filósofos blancos*", es cita una font experta: "*Erica Hunter, jefa del departamento de Religión y Filosofía del SOAS, Deborah Gabriel, fundadora de Black British Academics, Liz Smith, portavoz de educación del Partido Conservador en Escocia*".

La detecció d'una bona pràctica pot ser parcial; és a dir, la troballa no implica que la notícia sencera sigui una bona pràctica, sinó que parcialment hi ha estratègies que contribueixen a entendre el conflicte. Per exemple, en la notícia del 2 de febrer que segueix l'estratègia de tria o pesca internacional de notícies i que té un titular que contribueix a estereotipar els

El fet que la majoria d'aquests mitjans se situïn en l'espectre ideològic de la dreta o l'extrema dreta fa que, malgrat les diferències, hi hagi una línia de continuïtat -amb alguna excepció- en les estratègies que segueixen.

musulmans ("Musulmanes ejecutan a una niña y a una mujer embarazada" *Mediterráneo Digital*), hi ha alhora bona informació de context sobre la província de l'Afganistan i sobre la xaria.

Estratègies del discurs d'odi als mitjans: durant l'estudi s'han detectat **vuit estratègies** que són emprades pels mitjans a l'hora de difondre, promoure o justificar el discurs d'odi i alhora defensar els actors que promouen aquest tipus de discursos. Són estratègies que es combinen entre si: és a dir, una notícia pot contenir opinió i alhora incloure un vídeo que fomenti el discurs d'odi.

- **No s'ha detectat cap notícia que inciti la violència cap als col·lectius de l'estudi** (que cridi a exercir la violència directa); en canvi, en dues ocasions (de les 308 notícies) hem percebut una legitimació de la violència, l'una cap a persones (refugiats musulmans) i l'altra cap a un símbol (bandera). Són dos exemples molt diferents entre sí.

La notícia "Un campeón de Kick boxing revienta a 4 musulmanes que intentaban violar a 2 mujeres" (19/01/2017 *Mediterráneo Digital*) és un clar exemple del que en l'Anàlisi Crítica del Discurs es coneix com a quadrat ideològic: es magnifica l'acció suposadament positiva (a parer del mitjà) de l'actor-nosaltres, en relació a l'actor-ells (suposats violadors). La fotografia del "campió" pretén destacar el rol del porter de discoteca que va apallissar els suposats refugiats. Es legitima la violència del porter de discoteca, davant la violència dels violadors.

L'altra notícia, que no es pot comparar amb la primera, justifica un acte contra el màstil d'una estelada a Sant Cugat. "Vecinos de San Cugat ejecutan la orden judicial y sierran el mástil de la cubana gigante" (*Dolça Catalunya* 27/01/2017). La notícia aplaudeix una acció violenta contra la bandera catalana. "Doncs el poble senzill i fart dels seus dèspotes ja ha complert la sentència. Ahir el màstil de la cubana va aparèixer esberlat i sense cubana, amb una senzilla nota: 'Visca Catalunya lliure de nacionalisme'".

De les vuit estratègies anomenades, les que s'han comprovat majoritàries són la visibilització de l'origen, el color de pell, l'ètnia, la cultura o la religió en informacions de delinqüència, abusos sexuals o terrorisme quan no és rellevant per la notícia i la tria o pesca d'informacions d'arreu del món que confirmen els prejudicis i estereotips del mitjà. Ambdues estratègies es poden trobar en una mateixa notícia, ja que es combinen entre si.

L'ordre de les estratègies que incloem tot seguit no segueix una jerarquia des de les més majoritàries a les menys, sinó que respon a l'ordre que fèiem servir durant l'anàlisi.

- **Primera estratègia: Insults o injúries** cap als col·lectius afectats per racisme/xenofòbia, islamofòbia, antigitanisme i/o catalanofòbia. Hi ha una petita part de les notícies de l'estudi que inclouen insults

explícits cap als col·lectius, especialment cap als musulmans, però també cap a refugiats i catalans. *Periodista Digital* és el mitjà que més insults inclou. Exemples: "chuleta musulmán", "macarras musulmanes", "dèspotes", "cortito", "perturbado". El substantiu o adjectiu "separatista", si bé podria ser entesa de forma neutral, a l'Estat espanyol té connotació negativa, tot i que en les notícies que s'han analitzat no arriba a la categoria d'insult.

L'expressió "refugiados radicales" és la demostració que en aquest mitjà la paraula "refugiados" ha deixat de tenir el significat de persona que fuig d'una situació adversa (guerra, per exemple), sinó com a mínim el d'un constructe polític –i si especulem, podria haver esdevingut un sinònim de potencial enemic.

Citem un parell d'exemples de la primera estratègia, descrits en l'apartat dels informe per mitjà.

Periodista Digital : [VÍDEO] "Los tres macarras musulmanes violan a una sueca inconsciente y lo emiten en Facebook" (24/01/2017)

Alerta Digital: "El multiculturalismo tiene atrofiado el buen gusto: Sephora Ikabala, de origen africano y bastante fea, Miss Helsinki 2017" (10/01/2017)

- **Segona estratègia: Reproducció no crítica dels discurs d'odi d'alguns actors.** Es vehiculen els arguments de polítics d'extrema dreta (Gert Wilders, Marine Le Pen), de religiosos ultracatòlics

com ara Carlo Liberati i d'altres actors sense posar en context les seves declaracions ni aportar una visió crítica als seus raonaments.

Amb alguns polítics s'aplica el denominat quadrat ideològic, ja que es presenten els seus discursos "de forma positiva". D'ells se'n

diu que "parlen clar" o que "són contundents". El cas de la crítica d'Hogar Social Madrid, grup d'extrema dreta, contra la política d'Starbucks de contractar persones refugiades és coberta per mitjans com ara *Mediterráneo Digital* i *Alerta Digital*. En ambdós casos es mostra el material gràfic de la campanya, sense posar-lo en context.

Citem dos exemples de la segona estratègia, descrits en l'apartat dels informe per mitjà.

La Gaceta: "En diez años vamos a ser todos musulmanes por culpa de nuestra estupidez" (17/01/2017)

OK Diario: "La ultraderechista Le Pen abre su campaña con un discurso a lo Trump" (05/02/2017)

-Tercera estratègia: Deslegitimació d'actors o accions

que, al parer del mitjà, **combaten el discurs d'odi** o que defensen la no-discriminació. El discurs d'odi es percep

tant en la justificació o lloança d'alguns estudis, com en la deslegitimant actors que combaten el discurs d'odi o defensen la no-discriminació. Les persones o col·lectius receptors d'aquesta deslegitimació (que a vegades es converteix en insult) són els polítics que defensen, a parer del mitjà, el multiculturalisme o actors d'esquerra o progrés. En aquesta estratègia també hi opera l'anomenat quadrat ideològic, ja que el mitjà tendeix a augmentar les accions negatives que protagonitzen aquests actors.

Citem dos exemples de la tercera estratègia, descrits en l'apartat dels informe per mitjà.

Alerta Digital: "Angela Merkel, la fulana sebossa de Soros, critica el veto de Donald Trump a la entrada de musulmanes en Estados Unidos" (29/01/2017).

Mediterráneo Digital: "Podemos exige acoger 4 millones de refugiados y darles la nacionalidad" (12/01/2017)

- Quarta estratègia: Tria o pesca d'informacions d'arreu del món que confirmen els prejudicis i estereotips del mitjà.

Una de les estratègies majoritàries en tots els mitjans és la tria o pesca d'informacions d'arreu del món que confirmen els prejudicis i estereotips del mitjà. Es percep que en la tria de les informacions no se segueix un criteri geogràfic, sinó que els actors implicats i l'acció que es descriu es volen remarcar per algun motiu: en aquestes notícies es remarca un dels eixos de la identitat dels actors que interessa al mitjà. Així doncs l'estratègia quarta es complementa amb la cinquena.

OK Diario o *La Gaceta* fan servir aquesta estratègia, que també es troba en els anomenats mitjans convencionals o massius.

Les notícies pescades internacionalment acostumen a servir d'exemples sobre estereotips o prejudicis del mitjà (les persones immigrades perceben més ajuts que els autòctons; els homes musulmans no tracten bé les dones). A *La Gaceta*, en el període analitzat, només s'han publicat històries de violència masclista i violacions si els agressors eren estrangers.

El fenomen del *purple washing* detectat en l'anàlisi és una de les altres conclusions de l'estudi, rellevant les estratègies quarta i cinquena. Els mitjans només se'n recorden dels drets de les dones a l'hora de defensar arguments islamòfobs, per exemple: amb notícies pescades arreu, es posa èmfasi en la identitat de l'agressor o grup implicat. Citem dos exemples de la quarta estratègia, descrits en l'apartat dels informe per mitjà.

Mediterráneo Digital: "Musulmanes ejecutan una niña y una mujer embarazada" (02/02/2017)

Alerta Digital: "Una mujer somalí reclamó 2.372 euros a una escuela de enfermería de la República Checa por no dejarla llevar el velo islámico" (01/02/2017)

- Cinquena estratègia: Visibilització de l'origen, el color de pell, l'ètnia, la cultura o la religió en informacions de delinqüència, abusos sexuals o terrorisme

quan no és rellevant per la notícia. És l'estratègia més utilitzada de totes, i cap mitjà n'és exempt. De fet, és comuna també en molts mitjans convencionals massius. Estigui més o menys estesa, el seu efecte contribueix al discurs d'odi, ja que fomenta els estereotips

que vinculen delinqüència o el terrorisme amb les persones immigrades, refugiades, musulmanes o del poble gitano. L'exemple que citem a continuació "la delincuencia marroquí" és flagrant: s'empra aquesta expressió per parlar de persones que viuen al País Basc i que han delinquit. És evident que no es refereixen a un conjunt de persones amb nacionalitat marroquí que acaben d'arribar a la zona, sinó que parla de totes les persones, d'origen marroquí o ja nascudes al País Basc, l'atenció de les quals són un cost per a l'administració basca. El fet que la font policial inclogui aquesta notícia fomenta que els mitjans s'escuden en el fet que es limiten a reproduir-ho, sense qüestionar la motivació policial o donar dades que permetin una lectura crítica dels fets (dades sobre desigualtats, etc.).

Les úniques dues notícies sobre persones gitanes, publicades per *Mediterráneo Digital*, estan relacionades amb delinqüència. Un fet que demostra que durant el mes de l'estudi només es van visibilitzar accions negatives sobre aquest grup, obviant les representacions neutres o positives.

En un cas hem observat que aquesta estratègia no entra en joc quan la persona implicada és nacional o europea. Quan l'agressor d'una de les notícies és britànic, el mitjà no ho diu directament, sinó s'ha de deduir dels detalls que donen del procés judicial. "Detenido en Alicante un agresor sexual buscado en Reino Unido, Países Bajos y Tailandia por abusar de más de 30 niños" (*OK Diario*, 09/02/2017).

Citem dos exemples de la cinquena estratègia, descrits en l'apartat dels informe per mitjà.

Alerta Digital: "La delincuencia magrebí le cuesta al Gobierno vasco más de 60 millones de euros anuales, el coste de un nuevo Museo Guggenheim" (08/02/2017)

OK Diario: "Un árabe que mandaba la frase "Allahu Akbar" con su móvil sembró el pánico en un avión de Iberia Express" (11/01/2017)

Baluart Digital: "Miss Italiana es rociada con ácido por su exnovio de Cabo Verde" (14/01/2017).

Fins i tot hi ha mitjans que fan notícia del fet que alguns governs amaguin la identitat dels agressors.

Alerta Digital: "Sólo AD informó de su vinculación al islamismo: El autor del tiroteo del aeropuerto de Florida admite contactos con los yihadistas" (17/01/2017).

L'estratègia de la visibilització de la identitat de les persones o grups es complementa també amb l'anomenada "connexió temàtica". Com s'ha descrit anteriorment, s'ha comprovat que en un 37% de les informacions es connecta el terrorisme, la delinqüència, les violacions amb les persones immigrades, refugiades o musulmanes. Que apareguin en una mateixa notícia no ens permet treure conclusions directes (les persones refugiades cometes més actes de delinqüència), però sí que s'aconsegueix crear un efecte de "proximitat dels temes".

- Sisena estratègia:

Ús de fotografies o de vídeos, a vegades titulats o editats, que confirmen els prejudicis o estereotips del mitjà. Les fotografies i els vídeos tenen un

gran paper de transmissió de missatges. Com dèiem, a *Periodista Digital* s'acostumen

a escollir imatges que despertin la curiositat per aconseguir el click de la persona lectora; en alguns casos s'editen amb "títols" que emmarquin o col·loquin un frame temàtic. Els vídeos detectats traspassen qualsevol límit del Codi Deontològic (defensa de la dignitat de les persones, per exemple).

Citem tres exemples de la sisena estratègia, descrits en l'apartat dels informe per mitjà.

La Gaceta: "La broma malintencionada de Miss Finlandia" (09/01/2017)

Periodista Digital: "El indignante vídeo del chuleta musulmán amenazando a un periodista alemán con decapitarle" (10/01/2017)

La Gaceta: "Un duro vídeo denuncia la 'realidad' de la crisis de refugiados" (09/01/2017)

- Setena estratègia:

Notícies opinatives, signades o no, fora de la secció d'opinió, amb les tesis que confirmen els prejudicis o estereotips del mitjà. Ja s'han descrit en

l'apartat anterior. Es crea una confusió a les persones lectores, ja que dins de les seccions informatives (de gènere sec) s'hi barregen també articles d'opinió, sovint sense la firma de la persona. És l'espai "barra lliure" per fer ús d'adverbis emfàtics, adjectius, preguntes retòriques, etc.

Citem dos exemples de la setena estratègia, descrits en l'apartat dels informe per mitjà.

Dolça Catalunya: "4 años por lo de Blanquer. ¿Y por la salvajada a las chicas de la Selección?" (18/01/2017).

Alerta Digital: "La islamización de Europa" (23/01/2017)

- Vuitena estratègia:

Notícies que vehiculen la victimització dels "actors-nosaltres" (identificats per aquests mitjans com a la població blanca autòctona). El mitjà

que utilitza aquesta estratègia defensa la màxima "primer els de casa" i per tant, rebutja qualsevol ajut a les persones immigrades, refugiades o d'altres orígens. Aquesta estratègia connecta amb els estereotips negatius cap als

col·lectius afectats pel racisme i la xenofòbia (el raonament del prejudici és el següent: com que totes les persones immigrades s'aprofiten dels ajuts socials, aleshores les persones "autòctones" estan en desigualtat). L'ús de l'expressió "inmigración de reemplazo" exemplifica la tesi de que aquests mitjans intenten transmetre un perill davant d'una suposada invasió de les persones migrades. En el cas de *La Gaceta*, es posa l'èmfasi en què les víctimes són també els cristians, que estarien "perseguits" per diferents agents ("Aumenta la persecución a los cristianos en Francia" 18/01/2017; o bé "Con el Islam no se atreven: València en Comú arremete contra la simbología católica" 27/01/2017).

Citem dos exemples de la vuitena estratègia, descrits en l'apartat dels informe per mitjà.

Mediterráneo Digital: "Starbucks anuncia que contratará a 10.000 refugiados: y qué pasa con los parados nacionales?" (30/01/2017)

Alerta Digital: "La inmigración de reemplazo: cuando la ONU y la Unión Europea organizan la desaparición de un pueblo" (12/01/2017)

ESTRATÈGIES QUE CONTRIBUEIXEN A LA ISLAMOFÒBIA

De les vuit estratègies exemplificades, la primera, la quarta, la cinquena, la sisena i la setena són aplicables als casos d'islamofòbia: hem detectat insults, tria d'informacions d'arreu del món per confirmar prejudicis, visibilització de la religió en notícies on no era rellevant, ús de les imatges i vídeos i notícies opinatives (sobre la "islamització" o l'islam com a objecte).

En gran quantitat de notícies d'aquests mitjans es construeix l'arquetip negativitzat de l'home musulmà –i a vegades s'hi afegeix el qualificatiu d'àrab– com a agressor o enemic, especialment a *Periodista Digital*, *Alerta Digital* i *Mediterráneo Digital*. Es tracta de notícies de violacions, delinqüència o terrorisme, com hem vist en el fenomen de la connexió temàtica. Alhora, en molt poques notícies hem detectat una font d'una persona musulmana o un grup que pugui respondre a les acusacions. *OK Diario*, per exemple, cita una carta de Salah Abdeslam, membre del comando que el 2015 va perpetrar els atemptats de París, però es difon perquè l'home assegura que no es penedeix del que va fer.

Es tracta d'ampliar la distància entre el suposat ells i nosaltres, perquè "ells" siguin vistos

com a un "enemic" extern o intern: així l'ells se situa com a agressor i el nosaltres (i moltes vegades colloquen una dona en aquest paper) com a víctima. Com en el cas de la notícia d'Alerta Digital on un refugiat tunisià extorsiona una activista anglesa (16/01/2017).

Com vèiem amb la notícia sobre l'anomenada "im-migración de remplazo", s'han detectat notícies de victimització del nosaltres (identificat com dèiem amb la població "autòctona") davant de l'agent suposadament extern. Aquesta notícia ho exemplifica: "El 18% de los niños nacidos en Francia reciben nombres islámicos" (Alerta Digital 11/01/2017). En aquesta notícia, per cert, es connoten negativament les tradicions com l'Aid Kibr o festa del xai, a les quals s'anomena "dogmas mortíferos".

L'ús d'imatges o fotografies descontextualitzades és un fenomen que es veu especialment en els casos de notícies sobre persones musulmanes. Les imatges de "bodes palestines" es treuen en motiu de notícies sobre els suposats abusos d'un imam a Vitoria, dos fets que no tenen res a veure. "Un imán de Vitoria detenido por pederastia cobra 1.050 euros al mes en ayudas sociales" (Mediterráneo Digital 21/01/2017). La tria, intencionada, pretén il·lustrar un fet succeït a l'Estat amb un altre totalment diferent: ara bé, s'escullen aquestes fotografies perquè mostren homes àrabs al costat de nenes vestides de blanc, com si fossin núvies. La foto prové de casaments grupals entre homes i dones adults, després de les morts de combatents en el conflicte, en els quals els fills dels morts passen a ser responsabilitat d'un altre cap de família.

Una altra estratègia que s'aplica també en els casos d'islamofòbia és l'ús de vídeos que cridin l'atenció i contribueixin al discurs d'odi. "El indignante vídeo del chuleta musulmán que amenaza a un periodista alemán con decapitarle" (10/01/2017) n'és un que ja s'ha analitzat anteriorment; "[VÍDEO] El vil castigo de los 'justicieros' musulmanes a una valiente de 15 años en Viena: ¡le parten la cara a tortas!" (16/01/2017) n'és un altre. És un vídeo força sòrdid i els protagonistes són menors. Es destaca que són musulmans al titular, després al text se'n diu "banda de suníes" i finalment se'ls descriu com a: "Pertenece en su may-

L'ús d'imatges o fotografies descontextualitzades és un fenomen que es veu especialment en els casos de notícies sobre persones musulmanes.

oría al grupo étnico checheno del Cáucaso, y junto a afganos y otros adolescentes musulmanes suníes de otras nacionalidades pululan por Viena en calidad de refugiados, velando en colegios y lugares públicos a modo de patrullas para que nadie incurra en el haram, es decir, en actitudes o hechos que prohíbe la sharia, cuyo

yugo imponen navaja en mano y a puñetazo limpio".

Hi ha d'altres elements a observar d'aquests mitjans, com ara els avantítols o epígrafs connotats, com en el cas d'aquesta notícia del vídeo de Periodista Digital, en la qual s'hi podia llegir "Las patrullas de la 'generación haram' siembran el terror en Austria". (10/01/2017) Un altre exemple d'avantítol ("Parasitismo social") es pot veure en la notícia de Baluarte Digital: "Fatima Taleb acusa a los vecinos de Badalona de racismo e islamofobia" (31/1/17).

Un altre fenomen que s'observa és la presumpció de culpabilitat. En la notícia d'un home que intenta entrar al Louvre cridant "Allà és gran" es presuposa que és musulmà quan la policia encara no ha donat dades de la identitat de l'home –i el mitjà reconeix que no té aquesta informació. El titular diu: "Un musulmán intenta atentar en el Louvre al grito de 'Alá es grande!'" (Mediterráneo Digital, 03/02/2017).

Per acabar, voldríem destacar una notícia que difon discurs d'odi contra les persones musulmanes, a partir d'un missatge que s'ha viralitzat per whatsapp. La notícia no inclou cap mena de context ni de mirada crítica cap al missatge i constitueix un exemple contundent de discurs d'odi: "El WhatsApp viral que explica el problema del islamismo" (La Gaceta, 10/01/2017).

ESTRATÈGIES QUE CONTRIBUEIXEN AL RACISME I A LA XENOFÒBIA

D'entre les vuit estratègies exemplificades, la quarta, la cinquena, la sisena i la setena són aplicables als casos de notícies amb actors afectats pel racisme i la xenofòbia. L'expressió "refugiados radicales" és la demostració que

en aquest mitjà la paraula "refugiados" ha deixat de tenir el significat de persona que fuig d'una situació adversa (guerra, per exemple), sinó com a mínim el d'un constructe polític –i si especulem, podria haver esdevingut un sinònim de potencial enemic. Com s'ha vist també en els casos d'islamofòbia, la connexió temàtica opera per vincular persones d'origen marroquí sobretot, però també d'altres orígens, amb delinqüència o terrorisme.

ESTRATÈGIES QUE CONTRIBUEIXEN A L'ANTIGITANISME/GITANOFÒBIA

En tota la mostra (308 notícies) només s'han trobat dues notícies –de *Mediterráneo Digital*– amb protagonistes del poble gitano i les dues estan relacionades amb delinqüència. Un fet que demostra que durant el mes de l'estudi només es van visibilitzar accions negatives sobre aquest grup, obviant les representacions neutres o positives. L'estratègia rellevant en aquest cas ha estat la cinquena: la visibilització de l'ètnia de les persones en notícies sobre delinqüència en contextos en els quals aquesta dada no era rellevant.

ESTRATÈGIES QUE CONTRIBUEIXEN A LA CATALANOFÒBIA

Les estratègies discursives que hem detectat en aquest eix han estat la primera, la tercera, la sisena i la setena. Així, s'ha trobat algun insult residual, com ara "cortito", per referir-se al senador d'ERC d'origen indi; o s'ha observat l'ús del nom o adjectiu "separatista", que sense arribar a l'insult a l'Estat espanyol té una connotació negativa. S'han trobat vídeos i fotografies amb títols de l'estil "*Espeluznante clase de odio a España en un cole de Cambrils*" i que pretenen "demostrar" una política orquestrada per una elit nacionalista catalana contra Espanya i els castellanoparlants a Catalunya. Finalment, també s'han trobat notícies opinatives per deslegitimar als polítics (com ara "*Puigdemont predica el odio a España en Bruselas ante un auditorio de acólitos catalanes*"), activistes, organitzacions (com l'ANC) o persones anònimes d'ideologia catalanista o independentista. Els atacs al sistema educatiu català són una constant en aquest tipus de notícies.

RESUM DE LES CONCLUSIONS

– L'Estudi Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació 2016-2017 **ha confir-**

mat l'existència d'una sèrie d'estratègies discursives per fomentar el discurs d'odi de vuit mitjans digitals d'àmbit estatal.

– **Hem analitzat 308 notícies de vuit mitjans d'àmbit estatal d'espectre ideològic conservador i d'extrema dreta:** *Alerta Digital, Baluarte Digital, Dolça Catalunya, La Gaceta, Libertad Digital, Mediterráneo Digital, OK Diario i Periodista Digital.*

– La interpretació de discurs d'odi que hem emprat en aquest estudi no és la legal, que considerem massa restrictiva, sinó la interpretació compartida per les organitzacions de drets humans i de caràcter antiracista.

– **Les vuit estratègies discursives detectades són: les majoritàries són la visibilització de l'origen, religió, color de pell, ètnia o cultura en notícies en què aquesta dada no és rellevant i la tria o pesca internacional de notícies** que confirmen els prejudicis del mitjà.

– **1a: Insults o injúries** cap als col·lectius afectats per racisme/xenofòbia, islamofòbia, antigitanisme i/o catalanofòbia. Hi ha una petita part de les notícies de l'estudi que inclouen insults explícits cap als col·lectius ("*chuleta musulmán*", "*macarras musulmanes*", "*dèspotes*", "*cortito*", "*perturbado*"), gairebé tots concentrats a *Periodista Digital*.

– **2a: Reproducció no crítica dels discurs d'odi** d'algun actors. Es vehiculen els arguments de polítics i activistes d'extrema dreta i de religiosos ultracatòlics sense rebatre i/o posar en context les seves declaracions.

– **3a: Deslegitimació d'actors o accions que, al parer del mitjà, combaten el discurs d'odi** o que defensen la no-discriminació. En aquesta estratègia també hi opera l'anomenat quadrat ideològic, ja que el mitjà tendeix a augmentar les accions negatives que protagonitzen aquests actors (ex. Angela Merkel, activistes d'esquerres, el concepte de multiculturalisme...).

– **4a: Tria o pesca d'informacions d'arreu del món que confirmen els prejudicis i estereotips del mitjà.** Les notícies pescades internacionalment acostumen a reforçar prejudicis del mitjà (prejudicis

d'exemple: les persones immigrades perceben més ajuts que els autòctons; els homes musulmans no tracten bé les dones). *OK Diario* o *La Gaceta* fan servir aquesta estratègia, que també es segueix en els anomenats mitjans convencionals o massius.

- **5a: Visibilització de l'origen, el color de pell, l'ètnia, la cultura o la religió en informacions de delinqüència, abusos sexuals o terrorisme quan no és rellevant per la notícia** (ex. "*La delincuencia marroquí*" al País Basc). És l'estratègia més utilitzada de totes, i cap mitjà n'està exempt. El seu efecte contribueix al discurs d'odi, ja que fomenten els estereotips que vinculen delinqüència o el terrorisme amb les persones immigrades, refugiades, musulmanes o del poble gitano.
- **6a: Ús de fotografies o de vídeos, a vegades titulats o editats, que confirmen els prejudicis o estereotips del mitjà.** En alguns casos s'editen amb "títols" que emmarquin o col·loquin un frame temàtic o adjectivats ("*espeluznante video*", "*indignante video*"). El contingut d'alguns materials traspasa tots els límits del Codi Deontològic.
- **7a: Notícies opinatives, signades o no, fora de la secció d'opinió,** amb les tesis que confirmen els prejudicis o estereotips del mitjà. Es crea una confusió a les persones lectores perquè no s'indica que són articles d'opinió.
- **8a: Notícies que vehiculen la victimització dels "actors-nosaltres"** (identificats per aquests mitjans com a la població blanca autòctona). S'empren comparatives per argumentar que les persones immigrades, refugiades, musulmanes reben més ajuts que les "autòctones".

- De la mostra de 308 **només el 29% de les notícies detectades es poden considerar**

Els digitals d'odi són generadors d'opinió diària i parteixen d'una màxima: del prejudici en fan notícia.

neutres*, i el 71% segueixen almenys una de les vuit estratègies mencionades. Les notícies neutres són aquelles que, tot i tenir una línia editorial darrera, no mostren un to explícit a l'hora de vehicular els arguments del mitjà (enfocament que pugui tergiversar, registre d'insult, etc.).

- **Actors:** Els actors més freqüents en el global de tots els mitjans (dins dels tres àmbits observats) són "*refugiados*" (36), "*inmigrantes*" (34) i "*musulmanes*" (21).

- **Eixos de discriminació:** En l'àmbit del racisme/xenofòbia, es construeix una identitat del refugiat com a potencial enemic ("*refugiados radicales*") o *paràsit* dels ajuts socials. En l'àmbit de la islamofòbia, es construeix l'arquetip negativitzat de l'home musulmà –i a vegades s'hi afegeix el qualificatiu d'àrab– com a agressor o enemic, especialment a *Periodista Digital*, *Alerta Digital* i *Mediterráneo Digital*. Es tracta de notícies de violacions, delinqüència o terrorisme, com hem vist en el fenomen de la connexió temàtica. En l'àmbit de la catalanofòbia, s'observa l'estratègia de deslegitimar els polítics catalans i les organitzacions de defensa de la llengua. Les dues notícies (de les 308) amb protagonistes del poble gitano són negatives, vinculades amb delinqüència.

- **Per què aquesta tria de mitjans:** hem triat els vuit mitjans digitals perquè en el context actual d'ascens de l'extrema dreta i de l'extensió dels populismes arreu, els anomenats "digitals d'odi" tenen un paper que no s'ha de menystenir. Les dades de tràfic són baixes, però tenen un paper a les xarxes socials i són generadors d'opinió. Aquest és el **primer estudi** que posa el focus en aquest tipus de mitjans.

- **El paper d'aquests mitjans:** En tots els casos, aquests digitals d'odi són **generadors d'opinió diària** i parteixen d'una màxima: **del prejudici en fan notícia**. Per aquest motiu, cal estar-hi a sobre, cal observar i combatre els seus discursos de forma contundent i evitar que es converteixin en bancs de proves dels discursos excoients; és necessari tallar d'arrel una possible contaminació d'aquestes pràctiques a d'altres mitjans més massius. S'ha observat que com a mínim un parell de portals (*La Gaceta* i *OK Diario*) tenen una influència que transcendeix l'òrbita més conservadora. En l'era dels mitjans digitals i l'anomenat *clickbaiting*, cal vigilar i combatre les pràctiques que puguin fomentar el discurs d'odi.

-Per què neix l'observatori: L'Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació és una eina per reflexionar sobre els discursos i la construcció ideològica als mitjans. El Grup de Periodistes Ramon Barnils impulsa aquest observatori per fomentar la bona tasca periodística entre professionals del sector i alhora per permetre a la ciutadania una lectura en clau crítica dels mitjans.

RECURSOS I BIBLIOGRAFIA

DISCURS D'ODI

TEDH Hate Speech Recull de dades

http://www.echr.coe.int/documents/fs_hate_speech_eng.pdf

Anne Webber - Manual del discurs d'odi del Consell d'Europa

https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/Publications/Hate_Speech_EN.pdf

Ministerio del Interior, Informe sobre incidentes relacionados con los delitos de odio, 2016.

<http://www.interior.gob.es/documents/10180/3066430/Informe+Delitos+de+Odio+2015.pdf>.

Memòria de la Fiscalia de la Comunitat Autònoma de Catalunya Memòria 2016 (Exercici 2015)

https://www.fiscal.es/memorias/memoria2016/FISCALIA_SITE/recursos/fiscalias/superiores/cataluna.pdf

Ponencia-Regulació del discurs del odi en el ordenamiento jurídico español. Modificació del artículo 510 del Código Penal ante la libertad de expresión Montserrat Comas d'Argemir Cendra IX Jornada de Justícia Penal Internacional i Universal. Prevenció i lluita contra delictes d'odi i totes les formes d'intolerància (24 de maig de 2016)

http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/formacio_recerca_i_docum/formacio/jornades_congressos/just_penal_internacional/2016/ixjorn_just_penal_intern_20160524_regulacio_comas.pdf

IX Jornada de Justícia Penal Internacional i Universal. Prevenció i lluita contra delictes d'odi i totes les formes d'intolerància (24 de maig de 2016)

http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/formacio_recerca_documentacio/formacio/jornades_congressos/ix-jornada-de-justicia-penal-internacional-i-universal-24-maig-2016/

Invisibles. L'estat del racisme a Catalunya SOS Racisme Catalunya. Informes anuals.

<http://www.sosracisme.org/temes/publicacions>

Projecte delictes d'odi, cossos policials i organitzacions civils TOGETHER.EU

<http://www.togetherproject.eu/>

<http://www.togetherproject.eu/wp-content/uploads/2015/04/report-InformeDelitosOdioEspDef-2.pdf>

"Las víctimas de crímenes de odio están desamparadas, desprotegidas e ignoradas" *Diagonal*

<https://www.diagonalperiodico.net/libertades/28551-87-muertes-por-motivos-odio.html>

Informe Raxen desembre 2016

<http://www.informeraxen.es/wp-content/uploads/2017/01/Inf.-Raxen-60.-Diciembre-2016.pdf>

Indicadors d'islamofòbia Runnymede trust

<http://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf>

Guía de recursos contra el antigitanismo

<http://gitanizate.com/panel/data/adjuntos/27042015204308.pdf>

Observatori Contra la Homofòbia

<http://observatori-contra-homofobia.blogspot.com.es/p/inici.html>

Projecte Kif-kif

<https://actualidad.rt.com/actualidad/232849-diferencias-musulman-islamista-yihadista>

MITJANS DE COMUNICACIÓ I DISCURS D'ODI

Fact Sheet - Hate Speech March 2017 Press Unit

http://www.echr.coe.int/documents/fs_hate_speech_eng.pdf

The Guardian Facebook, YouTube, Twitter and Microsoft sign EU hate speech code

<https://www.theguardian.com/technology/2016/may/31/facebook-youtube-twitter-microsoft-eu-hate-speech-code>

Code of conduct hate speech for social media

http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/hate_speech_code_of_conduct_en.pdf

European Federation of Journalists

<http://europeanjournalists.org/mediaagainsthate/>

<http://europeanjournalists.org/>

Ethical Journalism Network

<http://ethicaljournalismnetwork.org/what-we-do/hate-speech>

Collegi de Periodistes de Catalunya Codi deontològic

<https://www.periodistes.cat/codi-deontologic>

Collegi de Periodistes de Catalunya Guia sobre el tractament de la diversitat cultural en els mitjans de comunicació

http://fcic.periodistes.org/wp-content/uploads/2013/11/guia_diversitat.pdf

Mugak Observatorio de Medios SOS Racismo Guipuzkoa

<http://medios.mugak.eu/>

Consell de l'Audiovisual de Catalunya CAC

<http://cac.cat>

ORIGEN

<http://observatoriorigen.org/> (gènere)

Observatori de la Cobertura de Conflictos

<http://observatoricoberturaconflictos.uab.cat/>

Solidaritat delimitada. Estudi tanques Consell Audiovisual de Catalunya

[http://www.cac.cat/web/recerca/quaderns/hemeroteca/detall.jsp?](http://www.cac.cat/web/recerca/quaderns/hemeroteca/detall.jsp?NDg%3D&MQ%3D%3D&Jyc%3D&MQ%3D%3D)

[NDg%3D&MQ%3D%3D&Jyc%3D&MQ%3D%3D](http://www.cac.cat/web/recerca/quaderns/hemeroteca/detall.jsp?NDg%3D&MQ%3D%3D&Jyc%3D&MQ%3D%3D)

Informe Red Acoge sobre el tratamiento mediático de la inmigración y el refugio

<http://www.inmigracionalismo.org/es/>

http://www.redacoge.org/mm/file/Informe_Inmigracionalismo_4_v2.pdf

HATENTO Delitos de odio contra personas sin hogar

<http://hatento.org/conoce/primera-investigacion-sobre-delitos-de-odio-contra-personas-sin-hogar/>

Escribano, A. (2001), "Pragmática e ideología en las informaciones sobre conflictos políticos", Ed. Universidad Pontificia de Salamanca, Salamanca.

Marthoz, Jean-Paul (2013), *Corresponsals de les migracions*, Pollen edicions

Karvala, David (ed.) (2016), *Combatir la islamofobia*. Una guía antirracista, Icaria.

Kaufman, Gustavo Ariel (2015) *Odium Dicta - Libertad de expresión y protección de grupos discriminados en internet*. México: Conapred

Van Ijk, Teun A. (1995), "De la gramática del texto al Análisis Crítico del Discurso", en BELIAR.

Vasallo, Brigitte, (2013), *Pornoburka*, Ediciones cautivas.

Aquesta obra està subjecta a la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 de Creative Commons. Si voleu veure una còpia d'aquesta llicència, accediu a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/> o envieu una carta sol·licitant-la a Creative Commons, 444 Castro Street, Suite 900, Mountain View, California, 94041, EUA.